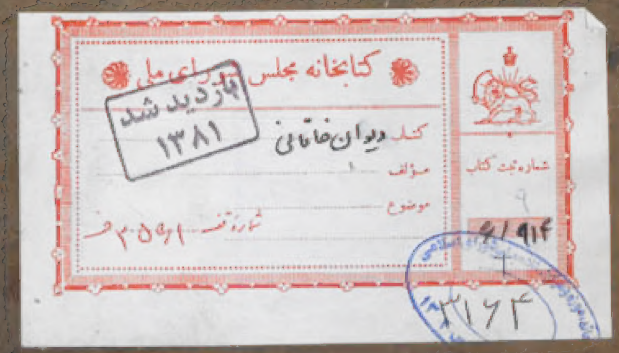

کتابخانه مجلس شورای ملی
بازدید شد
۱۳۸۱
کتاب دیوان خاقانی
مؤلف
موضوع
شماره قفسه ۲۵۶۱ ف
شماره ثبت کتاب
۶/۹۱۴
۳۱۶۴
بازدید شد
۱۳۸۱
۲۵۶۱

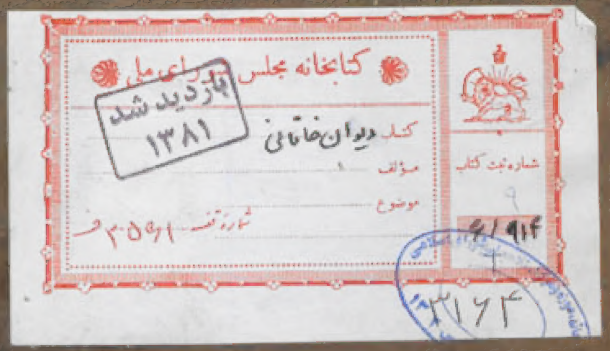
کتابخانه مجلس شورای ملی
کتاب دیوان خاقانی
مؤلف
موضوع
شماره ثبت کتاب
۹۱۹۴
شماره قفسه ۲۰۵۹۱
بازدید شد ۱۳۸۱
۳۱۶۴

بازدید شد ۱۳۸۱

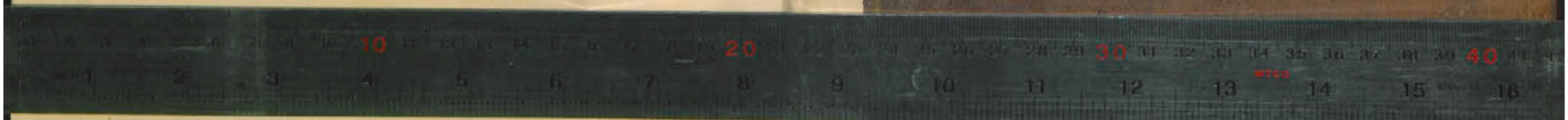

۲۵۶۱

بازدید شد
۲۶ - ۲۷

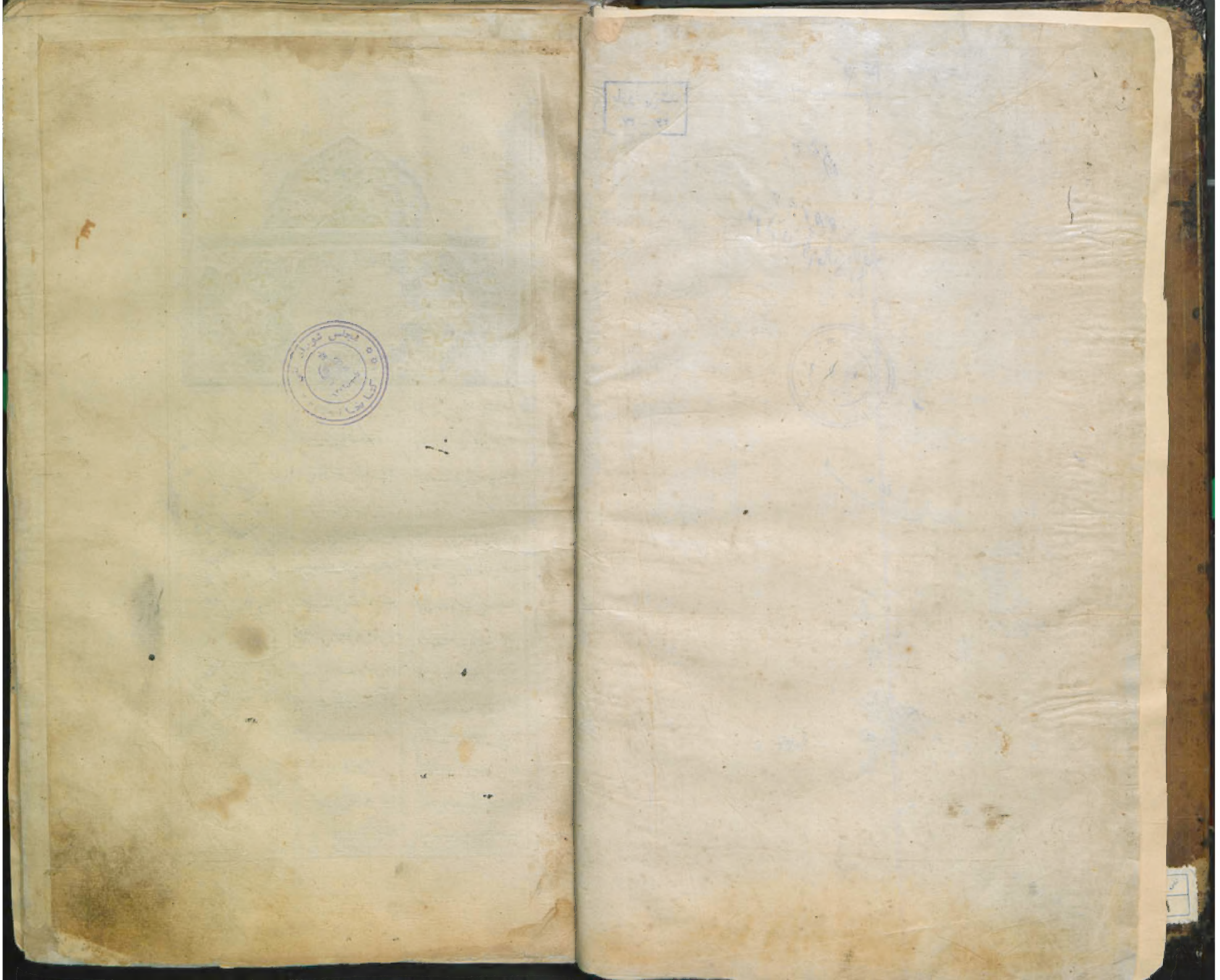

ای پس عایفت اگه قبول گرد مرا
گر بوسیش بیاد اوش نبر بها

چه گفت عایفی نخفته دگه آورد
چو نوشته باز بریم مگاری کام و هوا

خروس گگرد و سرش بر کوفت چو دید
که از شب اجل من رسیده نه بها

چو ماه سی شبه با چهر خنده خیال فزود
چو روز یاد مژده ساعت گذاری صفا

مسیح وار پی راستی گرفت اول
گه بار گه نوروی نو چون خط شب

ز روی راحت دل درست خبر
که هم مسیح خبر داد از آن گیا

مرا طبیب دل افروز گوهر گرد دست
ز زین سواد بتر بس از حوادث سودا

بیاز هر شی رضا ده بخوان که بستی بر
که نیشته تر خوری از نیشته خوبی جلوا

ایس طبیب مخالف مدار جان چمزد
زبان چار زبانیه لکش ده خوبی تا

که پوست باز نیابد مگر دوا ایس آن
گر مغز پی کنهان را دهد بادر ؟

مراضته دهدت زد انگاه مزد
بشیب متوجه دهون می کند گریا

زین سراچه آه و رنگ دل بگسل
بار خوان ده رنگ و بار خون آوا

دین رصد گر عاکی چو خاک میزی
نگودی بر نقار رخاک چیست ترا

بدست آرده دل که بهر مرشکن گشت
بادام کجا بیوانه کمیان نه بها

کتابخانه مجلس شورای ملی

برخیز روزه تو چون جلی شب پای کی
شب تا عمل نسازد گر بود عذرا

چو خسروادی دنیا بود گرچو بخشی بخود
بصد خسر نیرزد تبدل جاکی استقصا

دو بر یکی شب و روز سیه بر تو چون
بر تو عمر ترا میبرد مگر بها

دو پیچه آفریکی قیه دیگری سیاب
شب بنفشه و شش دو در پیش سیم

تو خاق چشمه سیاب و نیر پنداری
گر گرد چشمه چون گوهر شهوار

بگان چشمی عاشق زار سیاه سیه
سپید خاصه و از و سیاه و ماه سیا

بر طناب هوس پیش زان کیاست
چیاچ کنند زیر چیر خضرا

بصور نیم شبی در شکن زلف شک
جناوک سحری بر شکن منصف قضا

قضا به بوالعجبی تاکیت غاریب
بصفت مهره از بین دو خوب سین

ترا بهره دو حقه فریفته ایراک
چو حقه بیدل و معنوی چو مهره بیدل گرد

فریب کبد نیلوفری مخور گرگمان
اجل چو کنبد گل بر نگاه نرگس علا

ز شکر سال جوانست امید امن مدار
که در شکوفه دلیل خرف هوا

چه جای راحت امن است و بهر چیست
چه روز باشد و امید است و شب بیگانه

بگوی دمر گ خوان که تو در نیست و دانش
بهین بیشه که دوبس نشست کیا

مساز عیش کزامروز است طبع جوان
که حرص از پس شش ماه میشود مبسا

درو روز کار و فاسیا بروز کار آمد
که حرص از پس شش ماه میشود مبسا

چه نوش بوی که دران نشست پیش بران
کجا روی که زیست آشنا پیشا

مونسی طلب کنی از خلق ساده دل جوی
که از رکوت ستانان کوه خوار عطا

صلاح کار خود از خجا زیره نمای مساز
که پی زبانی وقع نما بیست انجا

چو خوشه چند بچوی صد نبل بخوانی
که یک زبان چو ترازوی بوی و زر بهرا

درین مقام کسی کو چو ما شخه دوزبان
چو ماست بریه و زبان ندارد آن ماه آوا

که او به یاد اهل صفا باشد مدام
زهد کشور جانم ببرد قطاع

حیات بخشا در ضمایر خلق مستتر
که فوت شد در ضمایر خلق مستتر

نگشته دل ترا زان سبب نوبر بم
که در میانه خارا کنی روست رها

فرق فکر و صفای ضمیرم از عدم بود
چو علم بر بود بر دوان همه فرق و صفا

جهان بجز کوئی در کیی شبه گمان
که بر گشیده حق بود و بر گشیده ها

این قصیده نمود از ساحری کمال
بقای نام تو است این قصیده مرا

بهر کسی زمن این دولت غایه رسید
شکف تو کین همه دولت مسلمت مرا

اگر مرا دم این معجزه مدد گر است
و منش به بنه که خر کنگ بهتر اگوید

گمان کرده که گیران ندارد آن مهره
که چار مرغ خلیل اندر آورد دموا

اگرچه هر چه جهال سنه فهم منند
جواب ندهم الا نهم دلم بستنها

گر خود زمان زمانی بجمله کام جهیم
و هر جواب بواجب کرا جهیم بها

سخنان سخن ران درخت میوه هر یم
و گر شوند پسر اسپه درخت دانا

دعای خالص من بس مراد تو باد
که هر زباد تو ام غیبت بتوای دعا

در مدح شیخ الاسلام ناصر الدین کو ...

عشق بیفشرد بپای برفعه گر با
هر دو بدست گشت همسنی ناگاه

ماه و خارا بنقطه بنجودی در هوا ست
تا نگه نکند در و زمت ماه و شما

هیچ در این کوی چیز متوقد کار را
عقل در این خطه گیت نخته دار اهنما

بر سر این سر کار گری بای ثبات دل
بر در این دار ملک کی نوبای بینوا

هست بیمار عشق گوهر تو نجیب
هست بیمار دل بعشق تو کم بها

دیده ظاهر بود نبارک آنکه بدین
جوشش صورت در مرکز آبگ درا

از سوی درگاه دان هم خطاب هم خطاب
مهر شهنشاه دارم صفت هم صفا

صاحب دلق عصا جوی عنوان گیر
کج روان زیر دلق مار نهان دارند

کرده بدیوان دل چون زبن راتب
پیر تحشم نهاد زشت بشبانگه تنها

از که عدالت خیره زبان دریغ
پیش در لاله بسته میان کم آرا

کرده بهر گرم حال جلوه چهر چاک
داده بوقت نقاوت ده عالم عطا

رسته ده فلک دیده نشانه
راح این را دخل بازی اسراد غما

بهر فریدون راز کرده زعفت علم
در صف فغفور از کرده بهشت قرا

با تتر داغشان اردم سلطان عشق
گوبه خاقانیا خاک تو ام در جبها

روبهتر صدر جوی بر در صدر جهان
روبصفت بار گرد در صف اصحابا

جاده بر اهیم بین گشته بر اسیم وار
مکه ز اخوان صفه بر سر خوان رها

حافظ اعلام شرع نامور دین رسول
کرده د علم او سنت نصرت حنفا

ای صفت زلف تو غارت ایمانها
عشق جهان سوز تو بر دل ما باد شفا

بر در ایوان تست بای شکسته نواز
بر سر میدان تست دست گشاده دها

صد لطف از کرد و کار تو زیب تو حسن
صد در شهم از درد کار دل کم خطا

از رخ تو کبس نداوج نشانی تمام
در مژه تو نکرد هیچ نه کی خطا

ای ز تو ما بچه بر عاشقی تو
بس که به بهود ابر عالم خوف جزا

گاه بدزدم چشم از تو زبیم رقیب
گه بنفت بر نکنم چشم ترقب ترا

لعل تو لاف زنت بر کرم آفتاب
وصل تو مهر تست در دل تو وفا

بر سر کوی تو من نایب خاقانیم
بر که بدیوان عشق نام برآید مرا

صبح امیدم نمی تابد علیک الهوی
گرچه بشبهای هجر حال همی السبا

سوی تو نگاشم بنج سوی بر سم نخم
لیک نجم همی ارم مقتدا

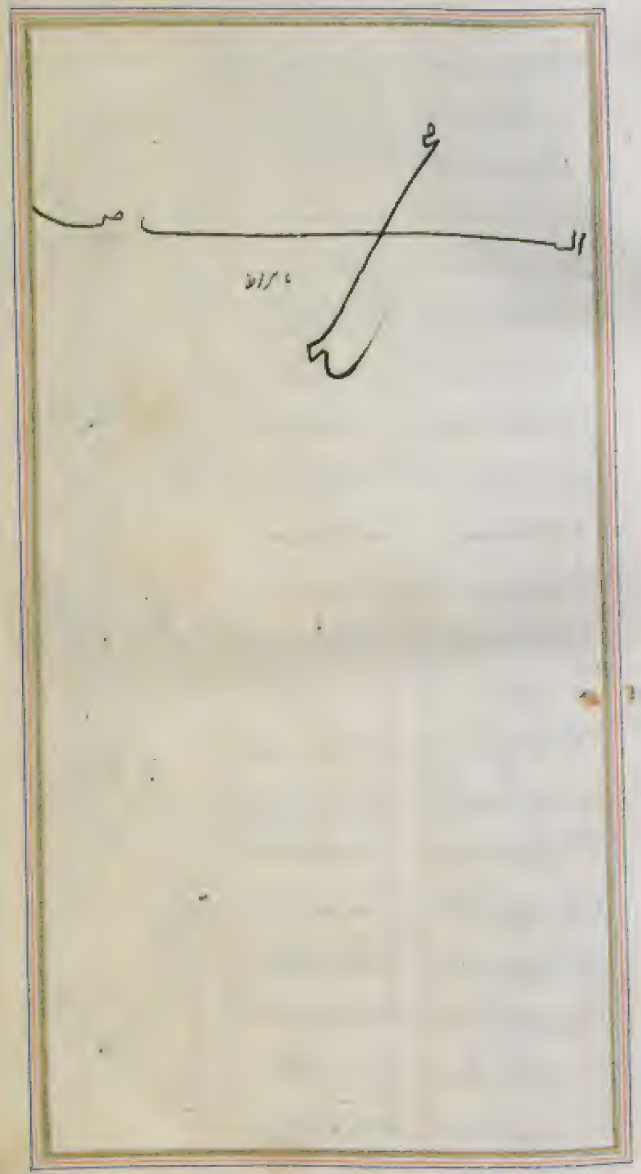

جون اسپش ترکی و جیت جیحون
از تاخیق تو نامه معسر کمتر است

ای صدر ملک صاحب علم انامی تو
از هر کسی کمانت زجاکر کمتر است

تو دادرسی و عالمیان مظلوم روزگار
مظلوم در حمایت داور کمتر است

عادل غضنفری و بود بر رانه توسن
پیرانه در پناه غضنفر کمتر است

من خضر دانشم تو سکندر ریاستی
هر چند خضر پیش سکندر کمتر است

لیکن چو آب حضر خجسته ز سایه است
ملزم سپاه خوان لشکر کمتر است

دارد سرو خرم و آن بالای سرو جوان
شرایف تو سلاح تن دشمن کمتر است

از رنگ رنگ خلق کز فرسود هرا
جاه تو هم ز کارخانه ازرنگ کمتر است

دستار خزه چه خار اگر کمتر نیک
شرایف وعده داد ان کشمر کمتر است

ابر پس کلاب خود گر ز دریا نشانده
موزه سندم سبزه و معسر کمتر است

رهواری سبزه چو چی که کاه فرق
بهر سلی سنگی سنگر کمتر است

سوگند بهر هم غنایت کرس کنی
گر چه عطا چو عسر مکرر کمتر است

در جان چنین گمان عطای مو فا مخوف جود
دانند کین خنای مو فر کمتر است

گر چه کمانت بخشش لطف مو فر است
سنگر زبان لاله احمر کمتر است

در سنگر ان از زر خورشید بهم داد
ان رز و سیم بر بر جنبر کمتر است

گر بهر کرد جعفر زرین ز نوعی کل
اچیست مرغ خاوران زرگمتر است

ساقی کباست شبه بنای منکر ابر
شنگر گیاز ابر مکمر کمتر است

نوش طهوار غلات لیاز دیا
علوان نوالهٔ مفر کمتر است

چارم از دل دوم مردم امرز دست
چار دانگو که مودز کمتر است

چار دل بگود مزور نی رسید
گوراد و امضی اکبیه کمتر است

گفتم ز تنگ این حرف و قید ساختم
نوی گزار بفین مصور کمتر است

بادوه جوانی کز ملک از خجالت صفر
معما بیلک معسر کمتر است

بنی حاتم کز ابدار بخشش اول
ملک زمانه بر تو سفر کمتر است

ابیضت له افضل الدین ابو طالب حاجا کیه

بعد ازیے کز بابت جانست
منشی نسل ادمی و جانست

کز امید امام خانی تست
منشور صد هزار خانست

من کیم کز جمیع روشنی او
سهم ام طبع اب حیوانست

کاب حیوان ز بهر خدمت او
نهده خاک پای خضر دانست

افضل الدین ابو طالب امید خانی گفته تضمن

کسی که از پی احمد رود ابهری کمال
بزرگوار امید امام خانی تست

رسول نشر دان چون ضیای ان مرکز را
کز در جهان بخش ملک و سخا نیست

رسول پرنیسین را هزار گونه قسم
بجان پاک عزیز رسول سرزا نیست

بجون خانی بواق بسید افضل الدین ابو طالب خانی سینی فرستاده

ای دل ز داد بهر کمن جان در گه نشین
ای دل بجام کفش جان در گه نشین

ای بیر عاشقان که درین چنبر کبود
جون خاتمان نشت ز جمره گه نشین

صبح خرد دمید درین جایگاه نیل
نبتی شود عذار زیان گاه گه نشین

در خنگ سال مردمی ار گشت باد جم
هموار طبع خوست که فی گه نشین

بر دل که بود در دل خاقان نشست جمی
این اکبون بجان سگ درگه نشین

خاقان ملک زلزله مهود در نشست
این خاتم در نگینه سکندر گه نشین

زالیت گرگ دل که نزاد نهنگ زاد
این دا نگاه گرگ فسوس گر گه نشین

فرخنده بیت صفه ایام جان ستان
بس تن زمن که حلقه بسکندر گه نشین

الفضل الدین ابو طالب حاجا کیه
فخر الدین ابو طالب حاجا کیه
بجانش خواجه ابو طالب حاجا کیه

پس ازین در روان دخمه بالا | ایچه در سینه برادر راست

در شش دان شرح گریه آدم و حوا و دشتنان غم در ربع اد خوانند

یوسفی از بهر دوران گم شده | آفتاب از میان آن شده

ای سلیمان چار نوبه نوح | کوهری از میان مروه شده

کوهری گم شد از خزانه ما | چه زناکه سه جهان گم شده

چهل دوم آمده بر زمین | باز بر آسمان چارم شده

موکب شه سوار میدان رفت | لاشه صبر باد عادم شده

عالم از زخم مار فرقت او | دست بر سر زنان چو گردم شده

بی سپه نه برای فرتیش | دو زبان چون دهت گاه دشده

دشمنان مرگ خندان بس | گر پیشان بصد شلم شده

نگه از بهر داد تظلم ما | عمرها در سر تظلم شده

غوث خسرو فرت خاقانی | خانه کو عالم ترحم شده

ابوه در شش در بر جهان بگاهت گذشت

فرخنده جهان بگاهت گذشت

دور زمین چو نار نوروز شده | سال عمرش دوازده روز شده

مانده از دودمان شش شده | نفس زیر مانشیده هشت روز

بسلامش چار صد جهان | او جهان را نیاز نوروز شده

خفته تا کی بود ز ایام | هر زایام نار بوده هفت روز

کفن مرگ را بسود تنش | خلعت عمر نا بسود دوز شده

روز عمرش خط نظاهر خوانه | خط خوب رنگ نا نخود دوز شده

در فلک شهرت خود ره بهد | سنگ هر سا غر فلک شکنه

کر صفر بازار جهان آبد | رک اورا زمیخ بر نکنه

خصتی سیه هم بدو نفس | بیرد هر روی آفتاب تنه

مسیح تفسیر در شعر ایش | کمیدار سوا تحان منه

بشنوید از زبان خاقانی | این سخنها که مقصد منه

ابوه پسیده در نجات ش

نا چه حالت زان عاش با

ای بصورت نه یم خاک شده | بصفت با کن اک شده

از تو نه نگام قبض کرد ان روح | ملک الموت شه سمک شده

جان پاک تو در صفیف خاک | جسته از مار دنور پاک شده

رسته از چه چو یوسف مصر | بر فلک پی زیب و دک شده

تخت آنجا خلیفه زاده آن | نخت اینجا اسیر خاک شده

مرکب از چوب کرده کوک مار | پس به دروازه بلاک شده

پی تماشا چشم روشن تو | چشم موشید در مغاک شده

شعر خاقانی ار سرایی تو | سنگ خون کرده بر خاک شده

در انصاف در رحمت کرد

انصاف در جلت آدم نیابت | راحت نصیب کو بر او در نیابت

از مادر زمانه ترا دست همسکن | کو هم زدو بر مگرد غم جایه دست

از موج غم نجات کسی را دست کز نخورد | بر شط کو نشاط فرضه عالم بیاد نیست

از سا تو زمانه کرو نشنید خنده | کان مونس جان کرای ترا زار نیست

بیستی ترا زحادثه این نگاه | کو باز زحادثات امان هم نیاد نیست

از لب کوه روان گرفت | بانگ از زده دیدگان برآورد
چون شفق دامنش از هم گسست | پیش قتل اسپسلان برآورد

سپهسالار کوه صعف ایران | در هم حمله روان دشمن

ساقیا آن گلگه از ارغوان فروریخت | ساقی شکر از زبان فروریخت
در جام صدف دو بحر در داد | یک دجله لعل به دوان فروریخت
چون خون شهیدان شهادتشان هوای | خوناب دل از دیدگان فروریخت
در کهن بهاشش ارغنون زن | از زخمه در فشان فروریخت

گویی مسیحا از خرخانه بوده است | کو میل جان جهان فروریخت
یا مریم قتل خنگ بخت نه | خسروهای تراز میان فروریخت
چون عاشق بوسه زن لب نیافت | در حلق قنینه جان فروریخت
هر جان که ز خم لگد قنینه | خونش در لب پیمانگان فروریخت

گویی که مسیح مرده گل ساخت | وز دم بر خشت روان فروریخت
سرخاب رخ فلک دوازی | کو آمد از آسمان فروریخت
از خیره زمین جو آسمان کن | چون کوه همه آسمان فروریخت
صبح از نم تر ژاله اشک داد | بر مرغ ز نور خوان فروریخت
در آذری ابر خاصه من | پیش قتل اسپسلان فروریخت

اسپسلان زانجوی کسیتی | کشته شدن او بکمان دست

بخت کهر اسمان برآشفت | زین صعف زمیان برآمد
روز آمد گجسته پی نفس | زال زخمه انتران برآمد
چون بانگ تنگ شب سیاهی | خلق دکان برخاست
گویی نم صبح دارسته چیزی | کان زده کف اژدهان برآمد

تاریخ سپهسالار کوه | بانگ کوه حمله زمین بوسه

مجلس بود گلستان برافروز | دیده بود دستان برافروز
یک شب بود آفتاب بگذار | یکمل بود عشق دایه برافروز
ساقی دو طلب قدح دوستان | بزم دل این دان برافروز
از لالان دیه بسین این | دو سینه دو بوستان برافروز
دست از جگر خمره داشتش | زین دیده دوان رخسان برافروز
دو شعله ز آذر آتشش | یک شعله زن جهان برافروز
چون مسح دشق دو جام خوا | شب چون دل عاشقان برافروز
هر روی دو در کرچون دو مسیح جا | تا وقت دو صبح جان برافروز
با بابلب دو دخا باد ازیبی | سه یک پژو دوران برافروز
تا خاک دو زنگ سوز خب را | آتش زن دو زمان برافروز
چون سوز رسید دو روز بستم | زان خوابنه زر فشان برافروز
خواب کن دزد دسیبی زمین را | چون خوابنه آسمان برافروز
دل مرد کن دو دو دیه بجسه | پیش قتل اسپسلان برافروز

سپهسالار کوه صعف ایران | دفن تن خسته زمین بوسه

راز زیبی آسمان برافکنده | بنیاد وی از جهان برافکند
خورشید دو اسپ یک سواریست | کاسیب بهرگان برافکند
از نیشت سپاه زین فرو کرد | برزد کمران برافکند
سپهسالان یک اسپ سایه پیکر | برای آسپهان برافکند
دیبی چو صعف عرش فرو خورد | چون خواه اشکش از دان برافکند
پیروزه کرفت روز هر شب | بتهای عرق زمیان برافکند

آمد مانگذد محمود در راز نشاط — مشغل عروق را مایع کمیلان دیده اند
چو در نوشتاب خنک گاه مرآب ران تنگ — خنک غوتاب مصنف ما که عطشان دیده اند

فصل دوم

دست موقف را باساس اصول دیده اند — کور رحمت را اباسپس ارکوکان دیده اند
در نگاه دست موقف وضع جباست اینچنین — مسبح او گر شرط تصنیف نصوان دیده اند
عدت سرعانست چون مشتری دان کار دست — شتری منزی کاندری عدت خلال دیده اند
کور رحمت حرمتی دارد کز پیش قرار — گاه خانف لقطه خاسرده کیسان دیده اند
وصل با پیش کور استاده دان نوان جمع — چه پرشیع از انگنج فن تنگ دان دیده اند
آفتاب از غرب کعبی بار گشت از بهر حل — چون غاز یکبری بهر سلیمان دیده اند
گفتی از مغرب برجهت کرده شرق اتفاق — لاجرم حاج از جهایل خیر سان دیده اند
از نسیم مغفرت کاپا خاکی یافته — آتشی را زانا کفتن پشتیمان دیده اند
از فزاوان ابر رحمت ریخته مابان مثل — راندهٔ را بر امید عفوت دان دیده اند
چرخ ما آهیخته با شوق عرفان کام — خود بعهد نوح هم آبنه طوفان دیده اند
شتم ذوالحجه و موقف رسیده جاسیح — تا نگه خود را بعرفه چیز سان دیده اند
تب فزاز گوه را تنگ بهر نور شرع جمع — ابر و را فنان خوشنبه زاران دیده اند
چون کریمان کز عطای او شبان یابد نوال — عفو حق را از شتابان عاصی یابان دیده اند
خلق هفتاد و سه فرقت کرده اند و هفتاد و یک — از پی حق رفته جاج سمان دیده اند
حج را نوعه را فزای از ملک کز وحی — هر چه بارشته را راه اتصال دیده اند
ای بر حج سوی بیت الله و ایران از حسد — زین خطر گاهان ما شام و عراق دیده اند
وای زبان آفتاب اجرا کی بود از کعبه جا — وز پی گرج حاج اکبر جاج دوران دیده اند
تر نوم اسکیب و مغز باران تحلیل تنیه — تر خطاه بهر و تر غرقه تعصیان دیده اند

عبدالرحمن بن

عید ایشان کعبه گر تعیید بی از کاج — کس چارم هفت طواف چار کان دیده اند
رفته دستی و صفا و مروه کرده چار بار — هم بران ترتیب کرسات ایمان دیده اند
پس برای عمره کردن سوی مسجد شتم — هم بران آیین کز حج را سنا راه امان
حاج را و جوان اعالیت و انگه عمره را — ختم اعمال قد تکهای و جوان دیده اند
کعبه و دست سیاهان حرف حلق یک — جنبه جبوان تباهی کرکان دیده اند
فیز دیده ده نشستان کعبه از عرفات و جبال — راهستان کعبه از غوغا و جبال دیده اند
بهترین جای بدست بدرین توکی را — همره جاندار دانه زفتر ثعبان دیده اند
فی بایزد شرم عزای آنکه آرام آرای — جای تشبه از سکان عور سکان دیده اند
در طواف کعبه چون خورشیدگان از جذب حال — مقبل پیرانه سر دوام جوان دیده اند
دانت حق سلطان سلطان کعبه را ملک — مصطفی را خنده و منصور را شوان دیده اند
چون زرا کعبه خاقانی زیر تاب داد — پس صدف مصطفی تا فی سان دیده اند
عقده خاقانی تنگ تنبست بر رکاب — بلغ بلغ ان آزادی تنگی کنند یاری خوان

این قصیده را در حرم کعبه خواندم و کعبه طواف کرده بیخلوا

این منقبت بس حضرت محمد مصطفی علیه السلام خواندم

شب روان چون زان طرف بینند کعبه را — کعبه را هم بهره دوران دیده اند
گرچه ران آبیه نتوان خورد با کعبه — در پس آبه روی زن چند آبه اند
اختران عود تب آتشه آتش نگذند — خوشتر بسوزد اصحاب خود هم از کجا اند
صبح دمان جو سعد کند از سر فروز — عود را خاک زاد انش مطرا اند
صبح را در روی ساعد اجر مرکشه — نا فلک را سعب کعبه سیا اند
عود ران چون روی کعبه در آرد بکشف — کعبه را سبزه لباس فلک اجا اند
عزز فلک شقه دیبای زن کعبه شود — هم زحل علم شده دیبا اند

سر آبادی را جهان دیگ
تا عروس یقین به بندی عقد
کشتی دل وصف نخواهد شد
از زمانه بترس خاقانی
دیو را میت کوبدست بتر
کنج خاموشی است جان خاقانی
چون نخواهد شدن این مکتب دام
آبروی از برای نان مبر
آب هدیت کیمیای بزرگ
همه ملکت ملک نشد بی رهبر
مسند این سرا عروس فتن
قصر دولت را سوار فلک نشد

دل علائی گمان نخواهد داد
شوره آب روان نخواهد داد
گرانه زمان نخواهد داد
هیچ حرز از امان نخواهد داد
دل بخاقان و خان نخواهد داد
خواجگی را مکان نخواهد داد
بتگین و طغان نخواهد داد
کیمیا را یکان نخواهد داد
در بهشت جهان نخواهد داد
کوشش سروران نخواهد داد
بال جبرئیل ران نخواهد داد

در ثنا حضرت بهاء الدین
آسمان را توان نخواهد داد

سر دیگ که هوش بی نخورد
دم از خون فتح پی خوش آهم
هم آن سیه سوخته کرمن
چون گریزد دل تو که جسان
تن اگرچه نیم خوش دیگ
هم آنچ که حمل کرده است
خلق را گر نه نفع اوست

تن چه آزد که توشش می نخورد
جان بکف زان پی خوشش می نخورد
دیده راق فرشش می نخورد
بر دم تخته پوشش می نخورد
مرغ جانم خوشش بی نخورد
کو بر لقمه روشش می نخورد
بگه در خواب هوشش می نخورد

نفس عاشقان دمار کوبیش
چشم دل فتنه دید و بود مرا
دل من سپاه سیاهی از پی صبح
صبح پایست از برای دلم
پیرهنش ابر صبحگاهی دید
دعوت عاشقانه می کردم
العصبوح العصبوح می کردم
از فرق از فریق بی رادم
شاها دل مده آمد از درمن
گر بدین فن آتش جگرم
گوبه خوان آرسته رجا نم
گفت خاقانیا تو زان سینی

تنغ صبر در میان بکشد
از آتش صبح در زبان بکشد
گیسوی رات شب زمیان بکشد
ناخدا دانست رایگان بکشد
طبع من چون صدف دهان بکشد
بهجت درای بسان بکشد
نفس غسلم خانه روان بکشد
رصد غیب راه جان بکشد
شب لعل از سنگ فستان بکشد
راست میدان باشتان بکشد
گرد غم رایگان بکشد
بس بهجت آفتاب زان بکشد

دل را نصیحت

ای دم صبح پیش من زان برگ
دامنت مرا صبای گردان
دان میه کو عبیر گشت بدل
مریمی کو زده آور صبح
پیکی کو امنت اقبال بهشت
سرچه گر کنگر ترش دیدرخه کرد
آمدنهای صبح کو خاقانی
ای بسیم از زبان خود بسیار

از رخ صبحگاه دلم پر نور کن
هر صفت کو در دل صافت را کن
چون صبحگاه سر فاجات بر کن
سر فاکه در خت حقت بر کن
در بهاگاه سینه من بگذر کن
سر روزی که بسته روشن بدر کن
گرد صبح پیش فروزی کن
گرد همه تو حین ادبت بر کن

رباعیات

عاجزتر کس نشان دهد مرا — هر بار کس امتحان دهد مرا
گفتم که بگویمش غم خود چند — رو روی نگارم زبان دهد مرا

دردم فلک از کجا کجاست — سر پنجهٔ تنگدل آن دهد مرا
کس نیست که از کشاکش دل — آهنگ بجای نشان دهد مرا

آخر ز این بادیه دل آتش بار — بگذر غم راگران دهد مرا
صبح کشتی شکاف بندر او — تخته بر بادبان دهد مرا

در آسمان داد حوالت خاقانی — دادا کس آسمان دهد مرا

رباعیات

دل از بستی دغا جویی ندارد — گر بستی او وفا بویی ندارد
دل جویی ندارد خلق ایام — چه دارد بس که دلجویی ندارد

دغا از دشمن بند عهد پیوست — که اینجا خانه دار کویی ندارد
ملالت نزد عاد و دار دغا مرد — در ینغا مرغ ثبت کویی ندارد

جهان را مهتری آدم بکایست — چه مهتر آدمی خویی ندارد
نگنجد بندهٔ دین گمان بر پیشگاهی — که بندهٔ جز بحق بهبوی ندارد

لئیم پیشه ها می کارم سپله — که پیش این جنیم دارویی ندارد
پیمبر نیز در پیشان سری مار — کسی الا فسرهٔ کیهوی ندارد

نبارد بر جهان خاقانی ابر اک — جهان امروز جز جوی اویی ندارد
گر از شبتاب نبود ناقم رونق — دواج عشق سودایی ندارد

زبان در صحبت خلق نشینه بست — که از زن مسیحا خوی ندارد
دل خاقانی این نخم بگفت بست — گمان چوگان جبریل کوی ندارد

خسته دارم نشت خاقانی — خسته را کی نوازش آید پیش
ای دل از هر خسی مجوی وفا — کز خسه کی همین نشیند خوش
بخشهای روزگار بدم — بلوقات مجری خود بینند

رباعیات

دل عالم جام زهر خان مرخان کشت — تا کام جان نگرد گر در کام جان کشت
آن کو نه زره دل انگبین بخش — در نوش خنده بین گذر مرخان کشت
بر هر تنگ دارم از مژه آتشین — دود سیاه بر حرف امان کشت
مردان روزگار گرگ زادهای منند — کز هیچ دل خان هوا در هوان کشت
دانم که بر نشست زحیانه کرانه کرد — هر گوشه دانش سم هیچ کران کشت
مسکین وقت کندم از آن بیضهٔ مرغ — زین کنده دار چه مرغش صد جان کشت
خاقانی از زبان سخن لب خموش کن — بیهوده از زبان نباشد خود زبان کشت
هر جنبه سود این نباشد گرم و خشک — هر بر خطا مرو در این سود زیان کشت
نیست پی زبان همیش جان زده مند — بر بط زبان درست خراب از زبان کشت
گر محرمان نشسته دگمن در کشت کشت — از بر در خدای کمن مردمان کشت
از زرق دوستان طبع و خصمان نفع — از شر حق دشمنان بقوه یزدان کشت

رباعیات

در دار کوان خانه چو دام دارد دانه — هر رشته بدو کار دامی دارد دانه
هر شاخ خمر بن که نشست و خوان دید — یک نیمه ره سیاه و دگر نیمه زرد دانه
هر خال نشست بگمان اسم ای ورخ — تا بر با هست نقطه حیرانه دارد دانه
عزم بشده جای نشست ره زدم گذشت — هر کوکب دانه است پرنده اسرار دانه
دل نقشی از مراد چو دام بگمن گرفت — یکلخته جنت بود حیرت فرو دانه

فهرست

لعل در آتش نهاد ندی چرا | آن نهاد و باد دان بدرود باد
نامه دان برزم را گیوی چنگ | بسته اندر کیسوان بدرود باد
تا تو اسپ خون گری خاقانیا | کان جو اسپ دان جوانی بدرود باد
پادشاه تازه دار جوان | سیر شاخ ارغوان بدرود باد
ای جمال الدین جو اسپ به ماند | حاصل سیمندان دان جوان بدرود باد

ردیف ا

تیر خیره داشتی کز یاد تو کم شد | جام جسم از دست اختیار تو کم شد
تیغ زداشتی ز برکن از تف سینه | آن سر راجوی کز دیار تو کم شد
عاصی عسر تو بود یک دو قدم گام | آن رقم از دفتر تجار تو کم شد
نقش رخ آزرده بری کز پس پسی | کاینه آزرده نگار تو کم شد
آزر چشم دودمان بانگ نیارد | راز برون ده کز اطلس تو کم شد
چشم پر درست رسیه کز ناکام | مردم چشم قرارگی را تو کم شد
چشم تو کز شه نگهدو بازمزار اگه | بیس جان از تشنگی خوار تو کم شد
نوبت شادی گذشت برد امید | نوبت غم زان گرفتگ را تو کم شد
بس بویت همی فنا کز نشت | سر سر بویت کز آوه را تو کم شد
رحم کنون با فتی رو در دهور نشت | نیست خبرگان طلب کار تو کم شد
نشت کنی هر یکی دانش حرم | تا کز زهر است یاد کار تو کم شد
بر سیه چون کنی کز یاد کار تو بگذشت | بیم رصد چون بری کز یار تو کم شد
خون خور خاقانیا خور خم و روزی | روز نبرد کس کز روزگار تو کم شد

ردیف ا

دست ورا خان جوزی تیغ و خنجر گرفت | لشکر دوان را خوان تیغ جهان آور گرفت

بهرام نامه | تو تیای چشم خاقانی بخوان آور گرفت

ردیف ا

سه در اسپ کز تو تاج سزاند | از سپه فدر سه تاجور اند
بقاب و بتب عالم را | غزا سلام و ضیای ابصر اند
آدمی نفس و ملایک نفسند | پادشاه سه پیمبر سیر اند
بهتر از نفس ناگفته بدانت | نیز کاردنه املاک در اند
بهم صاحب صدر فلک اند | بقلم نایب حکم قدر اند
بوفی لشکری ملک اند از | عسکر آرای ملوک نشر اند
تا دو آمت همه پرنیکو ست | سه ستیران کرد نیکو اند
خنجر و خیر نیاد سوی سینی | تا بوفی ها کرنت او بیر اند
سفرا مایده بروا دهه ست | نامه سه سفرا نشین سفر اند
خوانشان خوانچه خورنشنیه سزد | کز همه ست سه عیسی سر اند
کز کی خوردی تر کان طلبند | کز همه درزج ترکان کمر اند
همه ترکان فلک را بس ازین | فلق تاجی ایشان نشر اند
خور و ترکان همه عجب سیماند | سنه دو دو کی را طبع کر اند
کرج خور سیه و قرصه خور | قرص خورشین کز همه خور سیر اند
سنه دانست سپهر دار نسیم | تیک دارنده و تیر خز اند
بس تیغ همه بارد کنند | چو به تیرش ده سپهر بار اند
سنه دان بینی اندر مرج کن | کز همه دم همه سپین سیر اند
خورنگی کرده و تیرست و مرتیغ | تا ترکان سپهر تره خوار اند
نچنین مختصری ساخته شد | کز دو عالم بر بهشت مختصر اند

گیرم که آتشی شده در جان ما فتی ... زان جنگ ریز نیز چه باشد چه خواستی
گر دیده داشتی ندهادی به دست ... زان مهربان فتاده چه باشد چه خواستی
بر شقه بین خز گر آذری زار صف ... از شبه آن ارکس شده چه خواستی
نان بر که داد پیه میخوش نخسته بود ... ای باد ریسه چشم که ناچه خواستی
گو بر شکن کسی که رکرت آب شرم بود ... زان کو سرد دانش کو چه خواستی
آخر تو آسمان شکنی یک دو شکن ... از فرج در دلی شریا نه خواستی
جان عالم آزرده دیده زوال داشتی ... بس زان نگین لعل سیه چه خواستی
ای کم ز موی عاریه قحبه چهره ... گلگونه نارسیده چه خواستی
ای آزدا اگر چو ضحاک خون خوار ... از فضل پادشاه جم آیا چه خواستی
گر زنگیی چون تر آذری دندان دو سیه ... زان شیر زنا سپنبد بالا چه خواستی
قانع از تو زنده دار شد عشقا نگفت به ... از زال جور دیک نه شها چه خواستی
دست تو بر تراز ابر دست چون رسید ... بد کو مراز کو مر والا چه خواستی
زان دامهای دست که کرد گیتی از تو داشتی ... از مور خفته صعر کنه سینه از تو داشتی

رباعیات

ای بر سر ملک بار نامت آمده ... ای کوهرت در افسر دین کوهر آمده
ای صاحب افسران کز و بای بوسنا ... تو افسر سر همه را افسر آمده
ای مرکز امر لیست سرشتن را چو گوئی ... پشت چو لا مبسر دوای تر آمده
ای خاک بارگاه تو خورشک پایگاه ... سم قصر قیصر روم قیصر آمده
بر سر دوری سپهر ایام دم تو ... خاقان عدل در رهی پر در آمده
آورد قدم سعادت اندیش عزم تو ... در بسته بنام نر عیسان آمده
آماده عدل تو مطلع آمن جهان ... بینه رایت صیقل فاکسته آمده

عدل تو هم سته تر از نام مردجهان ... کان ایمنه ملک ملک بگر آمده
حکم تو دیر نده و صولت جهان گشای ... اقبال بر اثر تو رهب ان گشای

در مدح الملک صاحب دیوان اکوینه

بون آمد عاشقی آمد صبح آخری منبر ... سیاب آتشین زد در باد بان خور
آن غلغلهای آذرین از سقف نیم خانه ... سیاب شد چو برزد دیاب آتشین سر
نخ از چه دوستانه لعلت بر صبح رخانه ... کو دود سین دارد تر آذری زر
کو پیش از آنچه داد آواز کی بارسی ... گر نور صبح بیم کی رد ان مشتر
این کی حرف داد آواز در سینه ... وان سینه چو صفر عالی آوازه مزور
صد در هوای باز چون یک تو از قاری ... خیاط سر سحر شن بر دانسته عود در
یارب بر زوست کرد ان چه سحر آمیز ... گر زاران تواره نیی کنه کتر
مرغ سیاه کاسه خوان مانست شد و زرا ... نان سپید او نان بین ای خرمشت
چون پخت نان زین نامه زر خورشت ... افتاده نان سین اندر دهان خاور
گوش سر نگم تی را بود آرد روی آن نان ... یا قوم اطعموا آوازش آمد از بر
بگذاشت کرد ان دراز و بان بنید ... اجراست آن دانش انعام خانه
در کاه سفین را نعدست خوان صوفان ... او پیش زیره خوار شش ان اهل صیه آور
در اکبون تنپس بین طاس آتشی پر ... گر بر کشد ان اوراق قاف قلب پور
تیر نگ زد زمین را شب ملک بگیرد ... بر کار زده هوا را او صبح تیغ بشبر
ملکی زبای بخش نا در زمین کرد ان ... زان تند بهار نگین زین تند کاه تیغ
از حرف جان افشن زیر تن آگهی کان ... آمد چو صفر الیس در صفر تند تو انگر
یعنی کز قرص مهر نشید ارخت در عالم ... شد را عتدال و ان بیت الشرف قمر
گیتی چون سلیمان ملکی گرفت اکنون ... چون موسی ار شبانی همتین رهنمر

ای فرزمین بدولت صاحبقران زمین — بادی چو دولت ملوک از فلک مدام

مشتری اتصال عدالت چنین شمال — لشکر ترا قبضه عالمت بر فلک علم

بهار

چون کرد ابر ان حسن بخشش آغاز — بخشش بهار تر زبان تحمل جهانی بهار

بر تابش آفتاب کوه طلوع خرش آفتاب — بخش عطایش چین عالمی کرد گلزار

از بس خزانها که رفت عمر فشرده — خلق بلخت پای میکشد امروز انبار

نقش سرانگشت یار است مرا در نفس — صبح قیامت خدست از دل بیدار

نیست مرا آشنایی بهست ازین یار — دیده نوازنده تا نیست لاجرم آنس دار

عالم چاشنیار بهست مقرر چنانک — دولت خاقانی شاه داد چنین یار

شاه نشانده بدان دولت خضر سکندر — قصر راست بیاد انس مهدی نشان

دست بهار بر دهست مشعلهٔ گوهر بهار

مشعله داری گرفت گوهر شاهوار

راز فتح بر نشیمه قضا ز تخت بهمن — توقف ازان نیافت رجوع نشد ازان

خاصه مانیست طلیح پیمه کش بهار — نایب عیسی ست دم مرکب ریحان سوار

کشت ز سبزه‌ای مادر خاک بسبزه بر نشست — کشت زبستان ابر دوگوهری شد خوار

بر ورق سبزه دمید برنگاشت سبز — زلف بنفشه خمید از خجلت چوگان بهار

در کمر برگ لعلفت زار ز گوهر خزان — مادر گلبن کمش نیشتر از رنگ خار

شاخ سیاه چون بباغ خیمه زد از نشاط — شاخ گرآن دیده شاخ کبک بهانگ بهار

یاسمن تازه داشت عهد بدو مهر — هیچ گرآن دیده عهد کرد بدو دانش بهار

خیری بیاد بود بلخ لب بدندان گزید — زاله گرآن دیده ساخت ترک بگریه گوار

ترانش روز زاد خوان و دعوی چوگان کند — باد گران دیده ساخت مردم دعوی بهار

ای فرخ گوهست نوفل را — نصرت ز آب تست نگه تو ذوالفقار

تاج جهان فرم تست تاج فلک شکوه — صبح زمان عدالت تست تاج روزگار

بهست سعادت ترا خشم تو دی فرخ — بهست سعادت تست خلم تو هاروت کار

دست کف بر تنگ فاقه تو دست بی‌نیاز — آنگه چنان کراست تنگ تو با مالکار

فرق ترا در خور افسر سلطان نیست — گر چه درین مرتبت نیز تو تنگ کلاه

ملک شهنشاه راست گر چه خروش آرنست — هست بستر ما چو هست بزم تو خلوت گاه

تا تو بیاراد جهان خلم ترا در میان — گر چه همه ملک یار دست دهی کار کار

گر چه زتاج تو یافت طغل ترا دستگاه — نیک نبشمد بران زرگ زر سیار

صورت مردان طلب کز پی هر بامداد — نقش بر ایوان جمود رستم استخار

عالم خلعت زغیب مژده مرا راست — عالم اعظم توئی از پس مژده مزار

گر چه بعهد همه آمده در جهان — قرمه بهر کس رسد کس نرسد افتخار

زان همه تاج کز زاد بود فرض دیرینه — نیک پسندیده‌تر نیست آدمی را بکار

احمد مرسل کرامت پیش ره انبیا — بود پس از انبیا دولت اوصیا مدار

چون کنی از رنج خاک رفعه تشریف زرم — بازپس کرد نیز دیبی خود خاکسار

شیر جوار احیات تحفه دهی ناشود — پنجه شیر ان ننگ طبق بیگمان نشمرد

در طرب رنج او ثلث تسبیح تلثه او ادب — قوت عدالت تو دوم رنج انبیا

از رخ خوی مردان نسب بر دی شود — فرش ایمان نهاد بهمه بار خدای

مرگ خنده دو لعب تیغ تو کند نما — کو پس خود خنده لعب تنگ تو دارد شکار

گر کس نیزه فلک طلعه خورشان مضاف — ماه کوزمین ترا زخسان زیر بار

چرخ جوالاه بین در جنبان دستگاه — دهر چو کوش بختم در زیر قان مانده زار

چون نوآرای حسام پیش تو آرد خود — کبنه بصوفی پس ز قدم اقتدار

گرچه حاسد بخاطرم زده است / خاطرم گشت خواهد او را زار

مار صد سال گرچه خاک خورد / عاقبت خورد خاک باشد مار

این قصیده ز جمع سبعیات / ثامنه است از غرایب اشعار

آز در کعبه گر در آویزند / کعبه در من فشاندی اسرار

زد قفا تنگ را قفای نیک / وامرؤ القیس را فکند از کار

کرده اطناب گفته اند مثل / حاطب اللیل مطنب الکفار

آخر نامه نام تاج کنم / که عسل باشد آخر انهار

هست طومار شکل جوی بخلد / چار جوی بهشت از آن طومار

مردم مطلعست از آن نامش / آخرست از صحیفه او کار

عذر من بین در آخر قرآن / تعطوا الناس را مکن انکار

تا بروز قیام یار تو باد / واهب الروح وارث الاعمار

ایضا

صبح ز مشرق چو کرد برق خور آشکار / خنده زد اندر هوا سرخی او برق وار

بود چو کوکب سرخ گز بر چرخ کبود / داد مس خاک را گونه زر عیار

خسرو چین از افق آینه چین بود / زآینه چرخ رفت رنگ شبه زنگبار

در سپهر راند تیغ زد دود سپهر / بر کتف کوه دوخت دست سپید عثار

شد قلم از دست این رمح بدست کمان / شد ارم از دست این باغ بسی جویبار

نخل خور بر مثال گشت بغرب بلوان / مهر ز مشرق نمود مهره را آشکار

داد غراب زمین روی بسوی عرب / تا نکند ناگهان از سپهر شکار

سوخت شب رنگ آتش خورشید / گفت باد سحر قیمت عود قمار

برقع زرین صبح چرخ برانداخت گرد / پیش عروس صبوح زر کواکب نثار

[illegible]

[illegible]

[illegible]

کعب پالا بگیر قد قبضه بیچ / [illegible] خانه جمال سینه بربط نگار

بعد سه رطل گران مدح وزیر جهان / گفت که خاقانیا یاد چه داری بیار

خواجه و دستور شاه داور ملک سپاه / دین عرب را پناه ملک عجم را فخار

گرد خزان تافتن بر صف خیل بهار / باد وزان بر رزان گشته بدل کینه دار

[illegible]

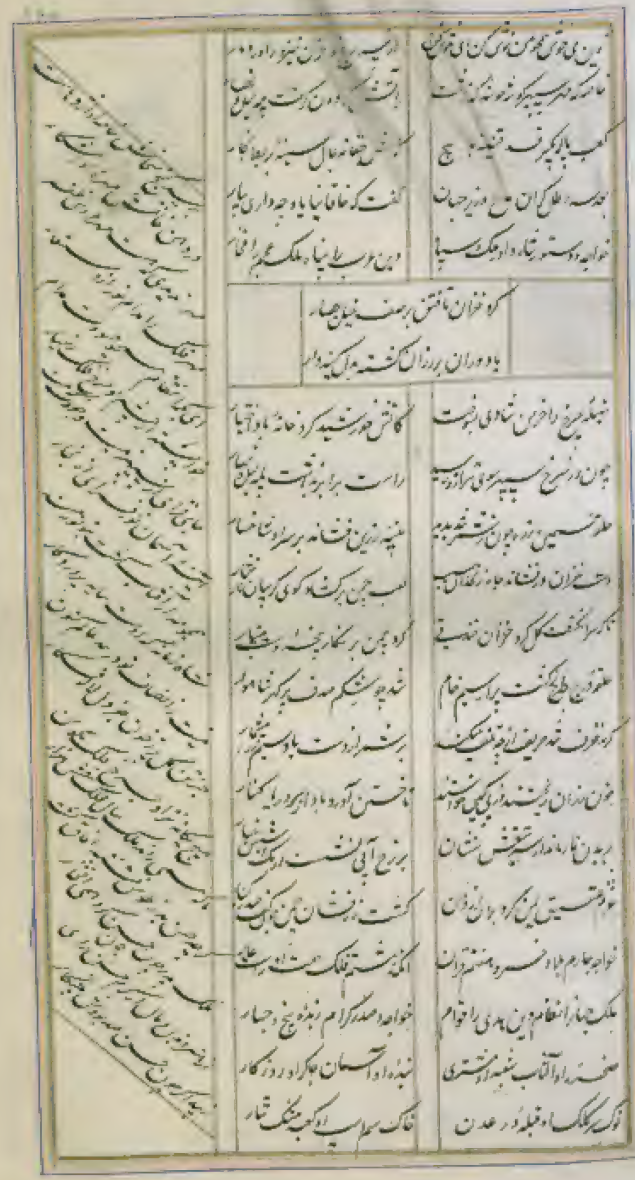

چون فال بر آنست فرخ
خضر همه و آسان بهم

دلشاد بهم آیت فتح
کاسباب نزول خوان بهم

ای عرش سریر آسمان حضرت
گر بزم تو نیست خوان بهم

در کعبه صدر خانه زینت
کو شرم فانوران بهم

بر خاک در تو آب مجلس
چون بخشش رایگان بهم

در خواب جهالت تو دیدم
در بیداری همان بهم

این نصرت و فتح بخت فرخ
گویا دولت ایرمان بهم

این بخت همه بفکر یارم
وقت خوشگاه بان بهم

از جور و جفا رخ بخوشم
چون رایت کاویان بهم

فرّه تو منجر ده که چشمی
ما تیره ظفر رسان بهم

گر فصر فرار سال چون نوح
صد دولت و ایمان بهم

بر خاک همه دوستان بپایم
بر سر همه دشمنان بهم

بر خاک درت رکاب دارم
کی در دست بکان بهم

این فال ز صد استعارت
متبرّن مستعان بهم

بیشاد

دارم ز فرخنده ارجم هم مخموری ندارم
رازم مر آواز دان جز اسیری ندارم

هم جمله کاشتی من با بخشیش نه بهم
در مشتری های من انبازی ندارم

خواص بر خشم بر ساحل تنها
جز این صدف کف دم گوهری ندارم

امید را بحر غم سرمایه نیم
خورشید را بخروال بیوزی ندارم

از در گشته یاران می جوم گرد
جز جان جوی نه بهم جنج زری ندارم

از هر که داد خواهم پاداد هم آوخ
بر جور بخشش کرد ال چون داوری ندارم

خانایم جان کز بخشند رفت
مهره کاهم کز گرد وری ندارم

شنروان سرآب دشت حیات
جنبه در کز فهش آبشخوری ندارم

مرا با آبشخواران ملت آرزوست
نیستی که پای اویزی فری ندارم

محمود دست آمدش صد دایه بخشش
گر دو دایه دانش نه دانش فری ندارم

جاوز اگنم چاه بخشش بسیر خاهم در آب
کان بحر دست بابه بن بسیر ندارم

با جوج علم نیم دالاسد اندیشش
از بهر سد انصاف اسکندری ندارم

او سود هست آمد بر جاه و بن فرخنده
الاسیه بهیت او صرصری ندارم

ما مردم آدر جغر برگ بیدم آم
بر فضله نانخن او جغری ندارم

لوقد نامزد از نبه اقلیم و رد و دولت
گر فتح سیح جن قیصری ندارم

بطریق به دو پیش کشتن کر دو نیم
از جوج نیصران جون بوبکر ندارم

بسطور دیدآیت مسطور دو دل ام
گفت از خواری آن جنو حق ندارم

مکای ان سیاست در بخش کیفیا
در جنبه سیح جو خنجری ندارم

دستف نشاس نگفت کز جز تو بنده مهدی
بر در جاه بن کلک بسیری ندارم

مریم دعاش نگفت کز جون تو فرزندی
از زخت بیهود غم جبری ندارم

صد بی نگفت دست و دکن تو بی است
گمان فری را دست بتر انبری ندارم

صد بی بخشد آتش نشنید بر سنا کبود
دجال را بنوده خاکستری ندارم

گیوان کر اهبت بسیر بخش در نگنم
گفت از خدا ترس ملک خیر وری ندارم

بر جیب جان بی کاجیل دارد و آبرد
گفت از متاع تو بن و نشتری ندارم

بهرام کاستفیت بتاه در جوی در
گفت از نضال تیغ تو مشتری ندارم

خورشید کاوست نبذه نر ساد جنبه
گفت از ملک عهد جن مشتری ندارم

تا بید نضه بود و نوش کب اعظم
گفت از شعاع جام تو مه زیوری ندارم

مرزبان این تماشاخانهٔ ملک را — سپاه اقبال یاوری دیده‌ام
گر گنه بسیار مرغ از شکار — بیش نشکارغی جان دانا دیده‌ام
دولتش بیدار منو چهر ملک — زنده در خواب است شکار دیده‌ام
چند بارش دیده‌ام در خواب بیک — علمت این بار زیبا دیده‌ام
هر برین ایوان نور تخت بیش — تاجدار مجلس آرا دیده‌ام
لوح پیشانیش را از لوح نور — چون ستاره صبح رخشا دیده‌ام
آبدار آبادیش دوران بیک جنبش آب — باد رخت سبز برنا دیده‌ام
چتر سبحان بر حباب بر دوخت — دست داهت تاج چرا دیده‌ام
کیهان دانش فروخت چشمه سار — جلد رامش چشمه‌سا دیده‌ام
گفتم ای شاه این دولت چه چیست — گفت ای درویش دولت دیده‌ام
گفت ملکا کی فروخت چشمه — کز کرم جان بر تو نثار دیده‌ام
چشمه باغ تو فروخت احسان — سرو دلجوی بسخا سا دیده‌ام
اصل ثابت صفات این درخت — فرعها نوش شریا دیده‌ام
گفت شادم کز درخت چشمه سار — دیده را جای تماشا دیده‌ام
لشکر گرد بانوه فرزندان جهان — چهرهٔ ملک جلی دیده‌ام
تیر پرتو خیشه‌ها نفرین بسیج — کاخ خوان دست بالا دیده‌ام
راه پیشه‌ای گهر آثار رسا — مرترا قبله‌نما دیده‌ام
گفته‌ام بادوه و جالیت دمن — محرم این کعبه دام نا دیده‌ام
گرچه اخبار زمان تاج دار — خوانم یاد کهنا دیده‌ام
از زمین و کتیون ادای — با آبستنا نام وآدا دیده‌ام
از نصاء صف زنیده خوانده‌ام — از کنیت رای زیبا دیده‌ام

دل مرین سودا ست بکلا عذرا — چون منسرح دفع سودا دیده‌ام
دولت جاوید باد اگر غلامان — تا بود تو جانشو اعدا دیده‌ام
تا بود ادبا و اتقا کاعادات را — تشنه ترک منا جا دیده‌ام
بهترین بوزوزنی در کارها — نفس این آیات غرا دیده‌ام

اینکار

در بن دانکار از چه سر مو ندارم — بعد اندازهٔ هیچ خیم غم ندارم
مرا مامن از بیش سر سوی — گر کس را دران باب کم و ندارم
ندارم دل خانی و کار است خاص — دل خت خویشتن هم ندارم
چو از عالم خویش یکباره گشتم — سر خویشی هر دو عالم ندارم
بسیج غم زردی قیمت — گر اسیج محزون سد ندارم
بنام بوهت نیان سزارم — که این مرد و هستی ازو کم ندارم
سر کنت رار بیت طی بهر حاصل — که حاجت بجاه و آدم ندارم
مرا خوزر لبت در راه همت — که پروای موسی و همدم ندارم
بپیش کسان از بهر یک تشنه دوشم — قدح خویش چون ناقوسم ندارم
چو در سبز بوستان ما با سیدم — دگر جامه حرص معلم ندارم
بگاه نوالت تنگ خنده دل من — سرد گر ز تنگ کس اهل غم ندارم
دماغ فشک دل تشنه ام لیکن از کس — تمنای جلاب و مرهم ندارم
چیا نم هر کس تکرم گر چه بر خوان — بجوا اهل فضل خوشه نچانم
چو طبع طبع خرم ندارم — چو طبع طبع خرم ندارم
چیا وده بنشستم را سبان دانش — کر اسباب دنیا فراغم ندارم
بهنر در خود معرکه دارم آنسه — اگر خواست در خود داوم ندارم

تقدیر جهت تو داد خورد | گفت ای چو قدم تو قدم
رای تو با سمان نداد کرد | کای فلک معاملت تعلم
دولت خرد بهای تو نیست | با کمتن تو قدر دو درم
بالای هیچ تو سخن نیست | کس را خسه مکن و بر سر زبان مبر
انصاف بده که هست زبان | پر صنف صفتی بعهده در هم
در وصف تو کی رسد زبانم | بر خویش مگر برشود بسیلم
طبع تو نشانه تشه آب خنجرم | دیلم دانند نژاد دیلم
گر چند ندیده ایست امروز | آن طایفه را منم مقدم
هر چند درین دیار منحوس بیم | بسته است مرا قضای مبرم
هر خاتم را چه نقص اگر چیست | انگشت کهین محل خاتم
در قالب آدم امید دم | ای همدم روح روح در دم
یعنی بر سان خنجر تست | ای عقد جواهر منظم
چون بسته میان جا چنین بود | کارم ز خجسته تو بود بهم
در حال که نوش هوشش کس گفت | وصف تو که جنبشیه ضخم
کای مادر روزگار سیمای | تاریخ تو فاقد فیه فی الیم
دل دادی حضرت ترا یام | گر چند نکنم دعای تقیم
گو هم که چهار پاس عمرت | چون سیع شد اوباد محکم
کار تو تمام باد چنان که | نقصان نپذیرد این ز آدم

ابتدا

ارزان تر ازین کسی سیه نام | بعداد مرا بهشتی آرام
شد طاس حزین اصفهان ماکت | اگرچه در قفس نخ مکی خت دم

اگرچه زین فلک آب بگذاشتی بار | چو باد و خاک سبک سیر گران دارم
چو باد دارد هر کس نمانده در قدم | چو خاک خود را هم خیره یکه دارم
نیم چو آب که با هر کسی در آمیزم | نیم چو ابر که بر هر چمن گهر بارم
بر طوطی ار چه همه منطقم نخوانند | چو تیغ گرچه همه جوهرم نه قدارم
بار کرده دو پیکر مرا ازین هم | نه بینی ار کار نیاز نیکارم
چو زر نخوانم خود را اسیر دست کسان | نه شیر بی لگدم زر چو جوز نو دکانم
چو آب در نتوانم بهر مکان بهر گونه | ازان چو شمع همه ساله نشستن خوانم
هزار سنگر کنم پیش فضل را زدا را | گر داد دانش و دین گزاده نپذیرم
ز خلق گوشه گرفتم گزاهی شاید | نگاه گوشه حق بیشتر فرو دارم
بطبع نیم آهن صفات مردم را | ازان گریزان از هر کسی بری دارم
بدان که چون ناطقه صلح نم ز خواری | گر نام من نه دیشه خلق دیدارم
گر رای نسیج راهی دارم | گر من نصایم چه است ام انجامم
به گونه نیست گنم چون دان کل ریز | چه است طعنه چرا سر خسی نهد نامم
گر دانه نگین خنده فقط و جوهر جان | چه است کردن اعمال ترسان ابرارم
آنین زبان دوستان خود قفر فتی | مرسع است که هر زار طوطی دارم
نه مرد لافم نه قافی سخن نه نیم | گر روح قدسی نیم ز پود اشعارم
ز کس به هر غال نیم تهنیت ساز نیم | گر نیز زود است صدر اهل دارم
بنگر ز پود است از برای سجود | نهاد پیمبر بر زمین بجای مکث پرکارم
بنگر صدر زمان مرزمان بر سنگ | مدح تمثال و نه ز امیری ابرارم
یار نشد من کنون بیان نه آرم | گر هست خاطر اقتضای نپذیرم
کلیم طور مکارم اجل بهاء الدین | گر مدح ازاست سیمای جان بهارم

گر ام علم کز اهل سخن نیافت ... پیاز عالی مرا تا به پرسش آمادم
چون قصیده گر کسیر غرایب درآمد ... سزد گر خوانی صد چون منش قصیده بنامم
جان بود است جاوید بجرست تو ... زانکه ذین قسم هم خوی دهر بدایم

الغیاث

ده روم مقصد امکان بخراسان یایم ... نشنه ام خسرو شیرین بخراسان یایم
گریه روم بگلشن رضوان بخراسان ... کشتیبانست اخوان بخراسان یایم
دل گم محرم سودان و بگرد و بسیاه ... دم ان مجمر سودان بخراسان یایم
بگم شمع دفادار بخراسان عالم ... کان کلبه در رخوان بخراسان یایم
ذین بیل بیاک کسی جان بر گردم نرست ... بهر بیل صبح ایستان بخراسان یایم
صفت مردان کز هفتم شتم ذیان با ... کنف شان خانه زادان بخراسان
سالکانرا که چو دریا همه سر ستا نشه ... چون صدف غرقه عصیان بخراسانی
زیر را کوشتی مردانی لشکر ... بادبانان زر کریبان بخراسانی یایم
نیز مردان که کین کرسنرا خوا نشنید ... صیقه کرشان ذین داران بخراسانی یایم
پیسه را که چو کوبنده کرکس همه را ... عزفا چون سپه چو کان بخراسانی یایم
زانکه سپه مردان کرد آن جنبه ... بگرانش بریان بخراسان یایم
همه دل کرد نیکرده علی وار چو تیغ ... تن چنین پاش چو هوشان بخراسان
وان رخان نسه سان ناسی نامم ... کز رخان وان ایمان بخراسان یایم
مرغ راد کی درین بیشه نگی قاس است ... دانه و آب زراندان بخراسان یایم
بس کیران مشیخون بخراسان یایم ... بس کی بیرانشه نشستان بخراسان یایم
گلک کیشه رانست خراسان یایم ... کوشتبان کرد بیران بخراسان یایم
من همه دم دلیران مرسیام اگنم ... نشه نوازان راجوان بخراسان یایم

صبح خیزان

انجمه کوی همن عوان نگ است ... بهر سان طلبکان خراسان یایم
از همه سان مودتهرین بیشم یک ... از رین تخمه رایان بخراسان یایم
غم زگان جسم کان همه رنگ تخ ... شنوم جون دل شادان بخراسان
عشق مشکان عجب کان بیگانه ... کو کنم جون دم ایشان بخراسان یایم
کار نیکو نکنا اعوص بست آرم یک ... بخراخیر عمان بخراسان یایم
زنی یکنمان ذال کی طعنان نخسه ... زان تو نوبه دستان بخراسان یایم
نگل بی نگل نابه بمن امر تلق ملک ... نگلها راسه بزمان بخراسان یایم
داج سی بابره پرستان ذین ملک ... جمع بخرای پرستان بخراسان یایم
اختران بنم نبوه صفت کاذ رخ ... شاه زنبوره پرستان بخراسان یایم
دیبابان سوات سه خواننده ... رفع عوفان بیابان بخراسان یایم
بسترخوان سمان هر مکسانه میل ... پر عاسپس کمال بخراسان یایم
زین سودای دل ان کر جیر صفت ... سمانی زرشت صه خوان بخراسان
گر زشتروان بهداد نفت مراهات ... خیروان بلکه شرفان بخراسان یایم
ترک اوطان زپی قصه خراسان کنم ... عارض سلوت اوطان بخراسان یایم
مسلمان دم کجون دختر از نفت ... وصلت مهر سپهبان بخراسان یایم
دم شدان کج جای کجوس کم ... ترپی کم شدن آوان بخراسانی
گر بهین مصرعی آرش شروان کرد ... عمر کم بوده شروان بخراسان یایم
بفت زینت خوانم علم کم زی ... من همان سرسپه همیان بخراسان
هست پیشان کرم شکن ذانجم دل ... فتح باب ازپی پستان بخراسان
دردل ارم ایام بستر ذانکه مرا ... نگذارنه کرد ان بخراسان یایم
مصنف عصر سرایی همه التهرات ... عرفت ابن سبیل بخراسان یایم

---

۲ انجمن و مصنفان خراسان یایم
نسخه ای از ین قصیده بخط مصنف
عرفی بابل و بوصف اذرست

۳ سبب زبان کوزنه بود بوصف
نسخه ای از ین قصیده بخط مصنف
۴ از روحانی و دوبانه شکوکیت ذانات
صبح خیزان ذی بانه شکوکیت ذانات

گوهر خاقانیی صفت من زادم
کز تاب در و جوان ادبی ندارم

گر از هوای مرغوان سیر نمیم
یک سیبای مرا بر دینی ندارم

وین عالم کز آب روی من نرنجد
بدان عالم شدن روی ندارم

من آن زانم خلد آرزوی جایی است
کز گیری دارم و شوری ندارم

ابتدا

گر بهیار کسان ارسه گرگیرم
یکیا سزا نبنده از خصم خرم خرم

گر بسیمی کرمند و دلستان مختم
با غصه‌ای کز نیست ای ترخصم ترم

گر تو گوی مرا و راه پیام‌ای
با پیه کوی خود از تو ملالم

ساعد طیب غربت است جو گمذاکم
هر دوی غم فرقت است دو دو اندرم

منع از اندوه خنده کسبه بین ازیم
دوی تنش جون کنم کل جو کم ترم

گر تو جمعیم نزد لوف کرامت نی
با پیکی دم نیم فرد و نگرم ترم

غم من حسرتی دوی فرقت یار جل
در دوی غیبت غم از فرد بیرم ترم

گر بپرسین مرغندوزه چنین سیه
راست جو یخ پسین از غم تو ای غم ترم

گفتی خاقانیا کز غم تو فانی شم
گر تو زنای فنی فانی تو فنم ترم

ابتدا

بیشتر جون سرشت بلی نمیم
با رخون بگرشش لعل جا آرا بم

بسمان از رگ جان سازم سرشک
دیده‌ا دفتن دل تبا آرا بم

ارزان آن عروس مزاید دوزمان کیان
دو آتش از دوخته عالم فروزان بم

گر بس کی دو فرمان رسیدان بر تو
نگران آن جو زمان کسک نرانا بم

ابتدا

با بید تنم سپید باشم
بجون پیانه خود سپید باشم

تا تا فی دل بگارم دیبا
نیکیک نوشته دیده باشم

ابتدا

منم آن کز طرب غمین باشم
لیکن از غم طرب کین باشم

در دا غم بایدم نه صاف طرب
زانکه با درد کش قرین باشم

یکدم از غم جهان کرده دارم
من متاعم دلم چنین باشم

سبک و بستان بر شش نظام
کز متاعی کرو یکین باشم

در شش فتح بر شش یکم
هم نوا هم کرو شش باشم

راست بیرون دهم چه کز نوشش
کز جه کج شش چون کین باشم

آفتابم کز خاک رو بوسم
نه بلالم کز نازنین باشم

نه جهان هم کمان کشم بر خلق
بهر یک شک کز کین باشم

بر در چشمه آفتاب از خاک
من هم از خاک بر در چین باشم

کو خراباتی کف خیزان
تا بیک آستان نشین باشم

تا ز آن جمع صف مردانند
من کز اشم کز همنشین بیکم

من کز نسم کز در وجودم
تا درین دور کم حزین باشم

تا بهبه سال پنج ازین بودم
یا بصیال بعد ازین باشم

جون من امروز در سیانه نوام
چه یکی کز دوین باشم

من نه خاقانیم کز خاقانم
ما کو دار را آستین باشم

خشت زر نیست خاقانی را یک
سخ حسنی آفرین باشم

ابتدا

دردی کز مراست بر هم نوشتم
از خاقانیش شرح‌های غم نوشتم

کجاست مرا مرهم جراحت مرا
من در دو زاده بر هم نوشتم

باری ز دست رفت غم کار می‌بریم / مایه زیان شده و بس سود می‌بریم

خون دل بصبر براندود بر شکیب / خاکی رخی چو گاه گل اندود می‌بریم

گل را بسر برآرد و ما در سر گل / دیر آوریم رخت خود و دود می‌بریم

گفتی چه می‌بریم ز بغداد زاد راه / صد دجله خون که دیده بیالود می‌بریم

فی نعت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله و سلم

عاصمان دار سلامت شد دل من / گر دار الملک عزلت دارد مسکن

اهل جهان عمر خاقانی گشت کم عمر / چون صبح صادقش دل گشت روشن

بوحدت رستم از غرقاب وحشت / بر رستم رسته گشت از چاه بیژن

شد شستم زانده گیتی بی‌سلم / چو گشتم زانده گیتی عزلت ممکن

نشاید برد اندر جز بانده / نشاید کوفت آهن جز به آهن

دلم آبستن خرسندی آمد / اگر شد مادر روزی ستردن

چو ارض آسود چه روز و چه روزی / چو دیده رفت چه روز و چه روزن

از آتش طعمه خواهم داد دل را / چو دل خرسند شد کو خاک خورتن

ببین قهر شام باری نسر طایر / بخوان هستم مرغ مسمن

سلیمان وار مهر حسبی الله / مرا بر خاتم دل شد مبین

نه با یاران کمر بندم چو غنچه / نه بر خصمان سنان سازم چو سوسن

نخواهم جا ز طاق حیدر و مهر / وگر سازم طنابم طوق گردن

مرا یک گوش ماهی بس بود جای / دهان مار چون سازم نشیمن

جهان بنهاشت گوش من بسیماب / بدان تا نشنوم نیرنگ این زن

مرا دل چون شور آتشین شد / از آن طوفان همی بارم بدامن

درین پیروزه طشت از خون چشمم / همه آفاق شد سجاده معدن

ز پیش من دوا این دست و دفتر / ز عیسی را عقاقیرست و هاون

ضمیر من اسیر آب حیوان / زبان من شبان وادی ایمن

کبوتر خانه روحانیان را / نقطهای سر کلک من بر زن

بنعال نو شود گردون چو باشد / عروس خاطرم را وقت زادن

برای قحط سال اهل معنی / همی بارم ز خاطر سلوی و من

اگر نامید در عشرت که چرخ / سر آید شعر من بر ساز ارغن

نیخشد مشتری دستار و مصحف / دهد مریخ خالی تیغ و جوشن

ازین نورند غافل چند اعمی / وزین نطق اند منکر چند الکن

ازین مشتی سماعیلی ایام / وزین بوقی سراسیلی برزن

همه قلب وجود و شوله عصر / غایم دار آتش خوار و ایمن

همه چون دیگ بی آذر زلال / کنون سر یافته یعنی ز تن

چو موسیچه همه سر در هوا کش / چو دم سیچه همه دم بر زمین زن

همه بی مغز و ازین یافته قدر / که از سوراخ قیمت یافته سوزن

حدیث کو میان تلقین گرفته / باسناد و بقیل و قال و عن و عن

عمود رخش را سازند قبله / نهند آنگاه تهمت بر تهمتن

لقبشان از مصادر کرده مفعول / دو استاد این ز تبریزان ز ارزن

فرنگ وارشان بگرفت آن دیو / که سریانیست نامش حور مجنون

نداند طبع این حاشا ز حاشا / نداند فهم این بهمن ز بهمن

یکایک میوه دزد و باغ طبعم / ولیک از شاخ بختم میوه افکن

مرا در پارسی فحشی که گوید / بترکی چرخشان گوید که من بس

چو من لاحول کردم تا نمیان را / بگرد من کجا یارند گشتن

جانبخش

[illegible]

زگفت

[illegible]

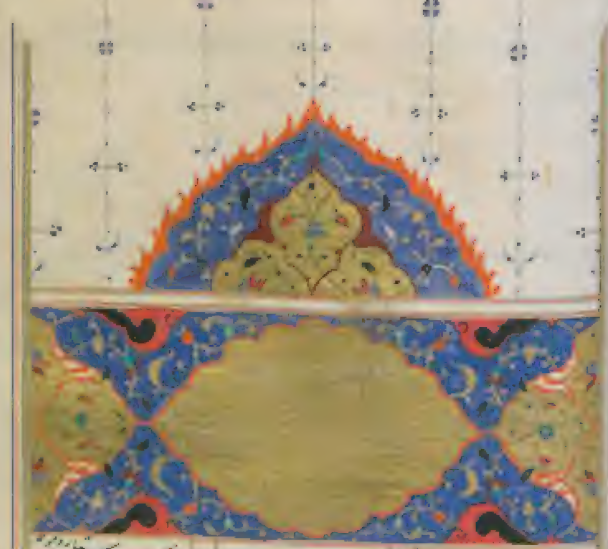

ترکیب آب و خاک چون بقاش باد / تا بر بساط خاک سیه آید زمان آب
خاقانیست پیش او کاردان شعر / همچون حباب پیش او کاردان آب

ایضاً له

شاها معظما ملک الشرق خسروا / توحید دین و حرز کیان ذوالفقارت
شروان که زنده کرد و شمشیر تست بس / شمشیر دار در کف دریا شعارت
بحری به تیغ و شخص نهنگان غریق تست / کوهی بگرز جان پلنگان شکارت
تو تاج بخش جمع سلاطین چو من / سلطان تاجدار فلک طوق دارت
از آسمان خاطر بحر ضمیر من / دره دری کوکب دری نثارت
خاقانی از خاطر و روز مبارکت / از دهر خاطر فضلا را مخاطرت
از بس کرم که دست و زبان تو کرده اند / دستم نثار و بس زبان سحرکارت
وز بس که گوش من ز بهر لطف شنود / گوشم خزینه خانه گوهر نثارت
او از غریق بگردون رسید از آنکه / جانم غریق همت گردون سوارت
آهنگ دست بوس تو دارم ولی شرم / زان شم فراست خورشید وارت
خواهم که چشم بر کنم و سر برآورم / اما چه سود چشم و سرم شرمسارت
چون چشم بر کنم که سرم زیر پای تست / چون سر برآورم که سرم زیر بارت
شروان بروزگار تو امیدوار باد / کاقبال روزگار هم از روزگارت

ایضاً له

ای فتی خوی عذرت ننهم / کانت عذر هلاک الم است
عذر نقابی بنیاد وفاست / اینت بنیاد که جان را حرم است
صبح حشرت مزن نقب یقین / کانت نقب زن از صبحدم است
عذر چون لذت دزدیست نخست / کافرش دست بریدن الم است

شاخ کو

شاخ کو بر کند او را به ستیز / نهشان گر همه شاخ ارم است
وان گلی کو بنشاند به چه / بر مکن گر همه خار قدم است
مرحبی کو سبب مردم شد / قدر نشناسد کافر نعم است
گل که بسیش طرز و مرثیت / نی که او را بس نشانه قلم است
عصمت و حق پرستی چندان کن / که خداوندش از آن دل حرم است
حوری صفت آنکه از او / استغفار خوشدل عیسی درم است
کهتری را که تو تمکینش دهی / خاصه گوید که ز مهتر چه کم است
سگ سگست ارچه ببالا خندش / کاستخوان خواره شیر اجم است
باد در سبلت نااهل مدام / گرچه نااهل خریدار دم است
تو مرا بیش ازین او حیرت شود / ظن برو کو نه دی این علم است
پیش بر جای خدم ننشیند / ایمه مخدوم چه جای عدم است
کهتر از فرمان نامورست / بیدق از دست شه محتشم است
هر فرو تر به بزرگیست عزیز / هر پیمبر بخدا محترم است
مهتر ارچه بزند بنوازد / که یکی لاد هر زنش نعم است
گر کند شدی و گر بخشش از آنکه / بحر شدست گهر بخش هم است
مهتران به که درستست نه نرم / که درشتی صفت فحل رم است
خار پستست و کم آزار و درشت / مانده نرم است و سراپای کم است
از درشتیست سخن قایم تیغ / گر براو تکیه که رستم است
آب نرمست ولی خاین طبع / ساده رنگست ولی بیخ و خم است
سنگ در حین درشتست امین / سنگ را بچه خورد و در شکم است
خصه مغزای سر از بستیز / خاصه کانشان سران مقنعم است

افریدون

قصیدهٔ ۱

شکر کرم را هزبری کز خانه‌ٔ کفتر خانه‌ٔ عالم لرزد وین نکند شاید
خون ملک آرزو را عدم آرزومند جنت ز من آن کس که دلش آرزومند
بر تخت حشمت جای خواهد بودم گرچه بیابانی خواهد بودم
تا کی نهیبی چو هزاران پیشه‌ی من نیست مرا آهنین پنجه جای هنرمند
دور فلک را بگذرانم بسپارم گرچه فرسنگ پس فرسنگ شمارد مه و سال
من بعلت که خدای چهره‌ٔ آزم شکل ملک هیبت علت ندارد
در هزه جای علت بگذرم اندازی میکن ز افغان چو پرنیان بازی
ترک فرومایه مدانست که آخر نیستی است بگنه حاصل من بازی
قبضه زر کو نه‌ٔ سپهر بمانده عاقبتش جای هرمز و بهرام
خانه‌ٔ ظلم بدش خواند و زین بر کسا دیده خانه‌ٔ از زمانه فراست
کار من آن به کز این آن طلبد کز دگران چشم بدو دست بدو
زانکه مرا آفته بدگوهر است

قصیدهٔ ۲

خانه‌ٔ بیت سخن و صدر جهان است کاندر او نامی ملک جنت است
خیز و از قبله‌ٔ دانش بنیاد این چه بتخانه‌ٔ چین و چه ارژنگ است
این کبودست و نشسته گواهی دعوت چون دو ابرش جرم گردنه‌ٔ هیبت است
سبحه‌ٔ هست بهیت اگر بت نگه میدارد کین نه بینی که هوا حلقه‌ٔ زنار است
کی مانده ضیافت دنیا که روح را گر نه بعلت ادکن مصلحت است
هیچ اندیشم که رد کنم احسان خواجه زان خواجه که چنگ در سنه‌ٔ ست است
نفقه از زمان که به جام کند ساقی او ساعتش دگر گون گردانده است

قصیدهٔ ۳

ای تخت و بخت گشته ز دیدار تو بهشت آن کاخ کامران بزمین بوسه‌ٔ زد است

قصیدهٔ ۴

چیزی از کیسه‌ٔ خود بر نکند رزاق کو خداوند و زرش بر زدانست
صورت از روزی او سیمابی نیست کو زروزی ده سیمابیانست
نه قرینست خدا و خانه‌ٔ او کیک و خانه‌ٔ خانه‌ٔ بیشش نه است
نور چون ماهیش از پیش است بوق چون از پس و پیشش پیاپی است
دولتی چون ملکست در و دیوار پرده‌ٔ دار و شش ایوان کیوان است
پاسبانش بروان قدسست روز و شب بسکی چو مور پیمانست
آنکه کردون چهل و پنج سر فرشی دل بخاری و آه شهر افشانست
نیستی بین و بهار و دیوار است کو در و شش سوی هیچ کرد انست
فرد و ان لب بتعقل خاموشیست و در و ان دل به سخن پایانست
خانه‌ٔ بسته هزار و نه بسیار آنه‌ٔ و سیاهین غریب اقامت
ترک بینی مپسند از خانه‌ٔ ای کو بهوشش سوی رای انگلانست
عالم از بهار علت به پای که بکنی خط بهار او کافست
خانه‌ٔ بهم چار طاقه‌ٔ او کان بهار اصل کار جهانست
صف جنس ار بهم چنین بندند کان مکان و زمان زانیست
آن نگفتند چار بین بنیاد نیست چیزی که چهارم آنست

قصیدهٔ ۵

خانه‌ٔ بنیاد زوال ببکی و گران جانی کوهر گزاد بنی نیست غم نیست
گوهرات تنگ ارسی تنگ شه خانه‌ٔ ای زان بنیاد بنگ نه‌ٔ ای
جان مسعود علی نامی چه صدف چه قفل جان زان راز نهانی بیرون است
مسعود سعد سوی تو نامه‌ٔ عرب فضل کاندر نفست بیکخ روان ماند
پاسخ فضلی دو دو خصم عنصریست کاندر قصیده‌ٔ اش نه علتهای است

تن را بسجود کعبه فریضه است و فضل نیست / گر دیده را ز دیدن کعبه جدا کند

گر تن بقرب خود نکشد شنا ز دست / باید که جان بقرب سجود آشنا کند

از تن نماز خدمت اگر فوت شد کنون / جان هم سجود سهو برد هم قضا کند

تن چون رسید بخدمت کی زیبد مسیح / کو خوک را بمسجد اقصا رها کند

چون جان بخدمت تن از آن کی بیاش / دل مهر یافت بار تمنا چرا کند

چون مشک چین تو داری از آهوی چین مپرس / آهو بچین بهست که سنبل چرا کند

گرچه پسر بمشک شناسد لیک مرد / چون مشک یافت سر بگزیند خطا کند

دیوان و جان دو تحفه فرستاده ام بتو / گردون برین دو تحفه عشقی بنا کند

دیوان من بسمع تو در دری دهد / جانم صفات بزم تو از اوج صفا کند

آری سمانت گرد زمین پوشش / هم آسمان ز خاک درت کیمیا کند

بادت بقای خضر که تا خضر از جهان / صد سال زین جهانت شما بقا کند

ایضاً له

بهشت صدر آنا دولت تو در دریست / بر آستان تو درهای آسمان بگشاد

قریشی هدی از رایت تو کرد شرف / یمانی ظفر از تیغ تو گرفت نژاد

ببارگاه تو دامن کشان رسید ایضاً / ز درگه تو گریبان دریده شد بیداد

سپهر مهره بازوی بندگان تو گشت / از آن قبل ز قبول فنا شدست آزاد

سپه سپه جهان گویی از دولت تو خاست / که صورت شب و روز آمد بآبنوس نهاد

بیاد حضرت تو یوسفان مصر سخن / مدام جام معانی کشند تا بغداد

ز بود بنده و نابود او چه برخیزد / کجا رضای تو نبود مه و بود مه باد

رضای خاطر من چون توی تواند جست / که آب دوانه سیمرغ جم تواند داد

خدایگان سپهر آستان نکو داند / که در جهان سخن بنده بی نظیر افتاد

ای که سرو سر ز تبت نهفت / صد شتر بار مشک از سفر زند

گردن شتران دهی پر زر / بکسانی که سرور هنرند

تا تو اشتر سواری اندر فید / خار و حنظل بنبید بکشکرند

پیش شتر ولی چه خاقانی / یاد تو جز بجام جم نخورند

اشتری ده که بار من بکشد / ور فروشم بتازی بخرند

وانبدهی هست صد دشنام / که یکی زان باشتری نبرند

وله ایضاً

در عجم کیست کو چو خص عرب / طوق تو در گلو نمی دارد

همت در جهان نمی گنجد / هفت دریا صبوحی دارد

آنکه فیض دو دست تو نشنید / چار سوی از دو سوی دارد

گو نیم بخاک مسکن از آنک / آب حیوان دهنی دارد

رای تو چون سپهر تو بر تو نیست / رخنه در هیچ تو نمی دارد

کسری از شرم لعل خاتم تو / خاتم الاسرار نمی دارد

نی نسیم رضات روضه عمر / هر چه فشرد نمو نمی دارد

بی قبول مواهب قالب عقل / قبله از ذات مهو نمی دارد

رفت سوی تو نامه بنوشت / که رقم عبده نمی دارد

قوطی همتی و مالی تو / بیوری جز علو نمی دارد

کافرم کافر از بخدمت تو / دل من آرزو نمی دارد

لیکن از روی طعنه خصمان / آمدن هیچ رو نمی دارد

خصمهاست در دلم که زبان / زهره باز گو نمی دارد

خلقت را که چشم بد مرساد / حرمت من نکو نمی دارد

خواجگان را با نفعال پیران / گر ز ایشان جز نفعال نماند
ماتم خواجگان رفت مدار / گر ز رفت کرم نهال نماند
ای خسرو آسمان ز انتساب برفت / وی صفاهان ز اجمال نماند
گر سگالش کنی بهفت اقلیم / یک کریم سخا سگال نماند
پیشکار از او مرد را / کار بر یک قرار و حال نماند
هر کرا مال هست همت نیست / هر کرا همت است مال نماند

ایضاً له

ز رهنمون بدی نیک سرخ خاقانی / که رهنمون چو بد آمد ز بد بمونه شود
اگرچه بد بحضور تو نیک محرازد / شعار فخر تو از عار باز گونه شود
ز بد گهر همه نیک تو بد شود لیکن / بقول نیک تو فعل بدش نگونه شود
برنگ خویش گشتست بدان نه بینی آن / که زر بصحبت سیماب سیم گونه شود
وگر بنا کند ز سیماب زر سپید شدست / ببین در آتش تا سرخ رخ چگونه شود

وله ایضاً

فضل دردسر است خاقانی / فاضل از دردسر نیاساید
سر در عقل و تاج دار هنر / دردسر بیند و چنین شاید
تاج بی دردسر کجا باشد / گنج بی اژدها کجا پاید
سروری بی بلا بسر نشود / صفدری بی مصاف برناید
بلبل باشد عزیز بس هر کس / مغزش از آهنی نفرساید
قدر سرمه بزرگتر باشد / هرچه آتش خورد ترساید
قابله وقت مصلحت بر طفل / وقت نافه زدن نبخشاید
شهد الفاظ داری اهل حسد / بگزد شهد و بس بیالاید

ناسپاسی

ناسپاسی بفضل کافور است / کان سر بوی مشک برباید
تو بدان بوی مشک عطر نیی / هر که حاضر دعات افزاید
تو بدان عطسه سم بخوان الحمد / کاهل بسنت بینت فرماید
خواجه گر نوح راست کشتی با ما / موج طوفانش محنت افزاید
دامنش بادبان کشتی شد / گر گریبانش تر شود شاید

ایضاً له

مهر ای خواجه آب خاقانی / گر ز دل آب عمر تو ببرد
ور گر کس دهد شکستن دل / بشکند شاخ عمر و بر نخورد
خون بنیکان کسی بیندازد / بدش افتد چو نیک در نگرد
بی غم بسا کسی که برید / رگ جان جفاش اجل ببرد
بر سر زن کسی که خواری کرد / زود گردد دلیل و در گذرد
هر که آرد بروی نیکان بد / هم نتیجه بدان بپی سپرد
نامه مصطفی درو پرویز / جامه جان او بسر بدرد

وله ایضاً

گر بشد دانم اهل دل می ماند / در ضمیرم سفر نمی آید
ور به تبریزم آب رخ میبود / از غم آب خور نمی آید
در بار من دو جنس میدیدم / دل بجای دگر نمی آید
غریب میکردم آسمان با من / از در مهر در نمی آید
هر چه میساختم براه امید / طالعم راه بر نمی آید
خون همی ریزد آرزو جگرم / وآرزوی جگر نمی آید
آرزو بود در حجاب عدم / بتنی بدر نمی آید

اگر چه نیست بکام دلم زمان بودم
گهی بخنده گهی گریه شادمان بودم
ز اشک و خنده چو خاقانی این عجب دیدم
که گریه خنده شد و خنده گریه زان بودم

در اینجا

سه پیکر سه دل سه پیغمبر خیال
گهی بسینه سنج افگنده دو دیگر
بماند نکتی چون این نگارخانه نقش
گهی بر آخر هفتم نگنج زر بروان آورد

در اینجا

دلی که نیست غم خاقانی
نفقه نامکی بکیسه کند
این سه کارهای پیش گیرد باز
یک گره نه بیک نفس گشاد

در اینجا

شب نیست که آه خاقانی
غلک چنبری نمی شکند
گرچه او زور کار زاد است او
روزگارش بکینه می شکند
کینه پیشه غلک می آید
یک غلک یک کمین نمی شکند

در اینجا

جوی دل خسته داز خاقانی
کاب دانست هفته زر خواهد بود
غلک ار زود سنج تمام عیار
بر وقت طلقه او زر خواهد بود
حال اگر زانکه بود تیره و زشت
عاقبت دلفروز خواهد بود
شب تیره چنین کرشمه باز کرد
آن زمانی که روز خواهد بود

در اینجا

رشته کردم شبی در سر کار خاقانی
گر زنادانی بیفتادش گره یک بار دو
در شب پروین گسستن رشته ادبار نیست
جان من روزی بپرسد رشته کاین پروین تو کیست

گر من غرض و شب بزنده بعد دیده
گفتم مرا بنگ بر سر کار نمی زند

در اینجا

چه باشد گر خاقانی زنده خاقان
برای شب خود آذر کرینه
الف پیش کار بین و حرف است
چه پوست خواهد با آخر نشینه

در اینجا

خاقانی اگرچه بنگ بسیار
نا بایدت بری نمایند
بنگان که زامیدوار گیرند
بر دست بدست بکار زند
روزی که بامتحنت نشانند
مستگی که بر بسیه آزمایند

در اینجا

خاقانیا ز عاطفه داد صله ده ای سنان
گر داد مسیح در دهشان نمی دهد
بیدار روزگار هم از بی روزگار
روی بی نوید گر جستجو کند

در اینجا

چون بنده کوه نه بار آبنده طاق نه
خلق بگیر بهنگ استقبال خویشان بنگ
خویش جاهلم بوی خدا دهم هیچ
گر سر آفاق استقبال خویشان بنگ

در اینجا

در کمال بانصد هجرت شناسان بس
کمان بانصد گر سه در کمال بود
طلقه متقن که چو خاقانی نزند
آن بانصد گر صد در کمال بود

در اینجا

سه تم نغمه زن خاقانی
بادی از بسه دنی بیاسایند
چه عجب راه دراز بگذارند
یک بیک گر بیاسایند

در اینجا

دست در پای آرزو بگسست / تا سری بر تو سرگران نشود
شو سر پای را بدست بگیر / تا دگر بر در سر آن نشود

وله ایضاً

با نظم و نثر خاطر خاقانی / طبع گشای جم از در لک باشد
پاسخ گو کورک زر دارد / زر جوهر را چه پیچ و چه رگ باشد
با سنبلی که آهوی چین خاید / عطر پلنگ مشک چه سگ باشد

ایضاً له

هر کرا غره کرد دولت نیز / عذر آن دولتش هلاک رساند
خاک بر فرق دولتی که ترا / از سر خاک بر سماک رساند
زنده صد جان نثار آن دولت / که تواند ترا بخاک رساند
باد اگر برد خاک را بر چرخ / بازش از چرخ بر سماک رساند

وله ایضاً

نیست من کوست در حق دوست / دوستان را نیست نکو باشد
بدو نیک من بود چه عجب / زشت من نیز خوب او باشد

ایضاً له

جفاست از تو جواب سوال خاقانی / سوال را ز تو تا کی جواب باشد سرد
جواب سرد فرستی شفای دل ندهد / شفا چگونه دهد چون جلاب باشد سرد

وله ایضاً

آه و دردا که شبیخون اجل / در زد آتش بشبستان اسد
بدل نغمه عشقاست کنون / نغمه جغد بر ایوان اسد
اسد الله عجم خواند عیش / که علی بود ز افسران اسد

آسمان

آسمان کردی بر گنج گهر / حمل و ثور و دو فرمان اسد
مهر و مه بود چو جوزا و دو بدو / خادم طالع سرطان اسد
کمتر از داس سر سنبله بود / اسد چرخ بمیزان اسد
نیش عقرب شده و قوس قزح / هم کمان هم سر پیکان اسد
مجلسش کعبه دانه اصیل دیو / خلق در زمزم و احسان اسد
بخت بر کوس ملک بستی پوست / از تن جدی بفرمان اسد
در قسم الحوت نهادی دندان / بر سر ترکش ترکان اسد
سالها قصد فلک داشت مگر / جنبش رای فلک سان اسد
اسد اکنون خوانند بر فلک / ای فلک جان تو و جان اسد
فلکی بین شده بالای فلک / اسدی بین شده مهمان اسد
دشمن نیک اسد خوانندم / دوستان بد نادان اسد
بخدایی که استاد از عرش / آیت عاطفه در شان اسد
بخدایی که ز قوم حسنات / کرد توقیع بدیوان اسد
که بشروان ز دلم سوخته تر / هیچ دل نیست ز هجران اسد
بخدایی که اسد را ز بهشت / برسانید ز ایمان اسد
علم الله که ز من غمزده تر / هیچکس نیست ز اخوان اسد
اشکها راندم در حاضر می / تعزیت داشتمی آن اسد
عاریت خواستمی گوهر اشک / ز ابر دست گهرافشان اسد
حاش لله که شماتت ورزم / چون خزان بینم نیسان اسد
غیرت آید دل ویران مرا / دیدن خانه ویران اسد
گرچه در مدت چل سال بشد / بی نیازی بوم از نان اسد

ردیف

نیست جز فضل خاقانی — دانش کم کم آمد از عالم
کار عالم پریشتر گردست — تا دو فضل نشین دولت کم

ردیف ب

جان جاه بیدار آمد و خشن کوبه بیش — بس جا بهتر و خشن زو بنگ تر اندیشم
دشمن به جوی کفتی جاهم زبان آرد — بر سود خرد زان جو جان بنگ اندیشم

ردیف ت

مکتب طبع آخر و مکتوب پیش طالعم — بر عالم سبک سر ازان سرگران دوم
مکتوب بخت منم مکتب ازان نام — من کز پس تفصل کوم مکتوب ازان دوم

ردیف ث

از هر سبب بپانگنه — بخت سیه سپید کارم
بالفت سپیه خطاب کردم — گر پس سیت دل نگارم
بخت آمد و خون گریست چشمم — گر رنگ سیاه شسته مارم
امانچه کنم قبول کن حد — گر مرگ امام سوگوارم
سلطان ایله عمدة الدین — کو جود امید روزگارم

ردیف ج

فرزانه هنر امام عالم — ماتم زپیی کدام دارم
بر فرقه رشیه مهیم — با خیزیه امام دارم
سلطان ایله عمدة الدین — کز تو شش استرام دارم

ردیف ح

بسیر داشتم جوان بلند اقبالی — زناکه بتاری مغاکش سپردم
بود بسیر ماریش جوان دوشد — بچاک آن تن دردناکش سپردم

ردیف خ

نیست در قصر خسان خاهین دار — هست بر کنگره ما پاسگه دار هیم
نیست حقل شرف و حقا نام — هست بوبت اگر کس هیم
گرچه دام بسبک از شاخ بشاخ — گاه جون شب بوک انیم و تهم
بهر او جو حاسپس مدام — بایه نعش جو عصفور بتسیم
بس کرشمه دشمن این با همه — تا کرجون زان سیه کرد کلیم
تا کر خاقانی بس سخن است — راست جون با مرکه با تسیم
زده بنام بشنیر ملک — سر او جون دام خاف او نیم

ردیف د

گفت نوبهار شنید طبع خاقانی — جواب داد به انصاف کی پسندیدم
گر کریز کر تو دیگر قسم بگردانم — پس این زبان هم نیم نیم بیاضم

ردیف ذ

اعجب من واحد موجود — مرد سه عورت رانده با هم
کاکون شده و قبله من ارست — خانون شده و تخیه کاهب نام
در کاکون نقش اصل ابیس — در خانون سلم شخص آدم

ردیف ر

با حضرت حق را نه میم — در کوی فساد ره نه میم
هم در سبکه راه خدا بگاشتیم — هم در سبب راه نه میم
کوشنده نازی بهشتیم — دوشنده نازی جهیم
با سنه و اشتیاد دیاریم — واز او ترحت نه میم
گر عالم محدثت کو باشش — با باری عاشق نه بسیم
فانست بر من ریسال — زیوسف حریش با نه میم

خاتا نیایاد رشوازجان که دل آرامت — بدول سوار کرد و نگک در فغان طلب
اقطاع این سواد رای خرد نمیسپسا — امید ان این زمان بدون زیان طلب

دراجشت

مست نام آمد آست برانیم نگنجب — ان آست نمی شنیده دران جان طلب
گفت بادا زرم حلقه دکای غلام — گفتم گمان دفت کیت بدو گفتی طلب
گفت بیم آشنا کرچه بکوای صلح — گفت ستم همان کرچه کروی طلب
او بود آمد زدیک بانک رآمد زمن — گایت نگاری نگرفت بیشی طلب
گردم بجان رنیم نگر خشمی ای — گان دست رابو در مرده طلب
گفتم اگرچه مرا توبه دست نیک — ارستکم حرف نیت دانی نگ طلب
گفتم گر بسه رخ و بیزدانی — عارض مهین نوایین نیز زمین طلب
گفت که خاتا یاردی تو زنام منست — گفتم بعهد دار زر تمام طلب

ایقاشه

دست جهاد جهان زده گشای آمد — بر سر سریک بادو عالیه سای آمد
در شبه نهاد پس علیم سیاه — مرسه از پیم سحر نمای آمد
لاله زخون جگر از تبش آفتاب — سوخته دامن غدست لعل خای آمد
غنچه بزم ایم گونی ساقیست — در سر سه نمای سرو خضر سرای آمد

ایقاشه

لعل او بار جان خواهد شکیب — خسته او مهتران خواهد شکیب
جاودا زا پرده این خواهد درید — عاشقا زا تو به آن خواهد شکست
بوده دارش نگفته در جهان — ایک محی بر جان خواهد شکست

بود دم دین بیت که ادبال خ — کای خواجه ما سخن بگفتیم برفت
اما پس دار بر در شکان به انشتی — این سوی دل دانه دان زی بلا فت
سرخوبستی زمن هم زین یاد کرد — تشنه رفت راست کنک کوی شد
خاقانی سپاه غم آمد و نرفت — جانرا دو سپه خیره و کفت به رفت

ضاشه

تیغ تو در دق قرشکیت — لب تو قیت شکر شکنت
نشکر غمزه تو پرون تاخت — صف عقلم یک تو شکنت
بر در دل رسپه حلقه بزد — پاسبان خفته دیده در شکنت
من خود از غم شکیبه دل بودم — عشقت آمد تا صبر شکنت
پیش شرکان جهان زوی بدلم — کر پرستش در جکر شکنت
فرسه نامهای من تبو زانکه — پر غرخان نامه بر شکیت
قصه ای نوشت خاقانی — قلم از چار سیه در شکیت

ضاشه

زلف تو مشک بر کل سیمین همی فرشت — یکموی سپر ببر بدست صبا فرشت
زلف تو کر نه بوی وفا آوردی دست — نوشی بعدت دو دوی عطا فرشت
چون جای کی کشت زنه کرشته توام — روزی برای مادی در بری جای فرشت
بیدای زلف تو کم کن از غیر ما سپاه — شوی زلف تو مزد دو ما نو بها فرشت
بر دار تو بر دوه از تو بد نا سب ما — تو زی که عاریت بجوی نه دست ما فرشت
کای بت خواب نا مرخیال ده — کر زبان باد سلام ده عاریت
خاقانی از تو دارد دل سیر دوه — اکر ان نه زیکی دارد و اتوفت
دل ای کر بن سه کنی مروی کن — از جای بردو دل او بدر خاطر فرشت

تیرهٔ لفظ باد و آبش بی‌ثبات | تیره و صلصال گل زو در گمان بی‌ثبات
حقه از ابریشم آکنده به نور | لعل آن حقه ز ابریشم در آن بی‌ثبات
دانه خاک‌آسمان نوبهار کس | در سپید خاک کهن نگزید کس بی‌ثبات
هر جهانی کو نه مرد است و نه زن | خرمنش مرد کو بازن بی‌ثبات
در شمار بندگی یاد وفت دار | چون شبه آزاد دل زر من بی‌ثبات
بستگی در بر سپید و دلبستی بجو آب | کاب عیسی با دل روشن بی‌ثبات
خام گفتار است خاقانی در آنکه | پخته عشق است خود من بی‌ثبات

الغیاث

دیبهٔ عشق دو نوع است چه دراز و چه دست | در سر هندی دو لفظ است دلیل چه درست
در کمین سیه و پیر آورد روز کار | این دو رو روی نمازه گروی چو نور چست
شهری غریب بی‌سخن یاری غریب‌تر | این سیاهچه‌های غمزه کان غلمه‌ست
اینجا در و مشق ترازوی عاشقیست | لاف و منش بپس کز ترازوت نی درست
گشتم ز جور عشق فغان کز چه جور عشق | از انصاف میدهم که ز انصاف در شکست
اکنون که دیدی آن سر زلف شکنج شکن | زنجیری کپل که خرد حلقه بر درست
جو جو نوی ببار ران آن تنگ طرفه بیت | مرجانه تنگ پنی جو جو بار راست
آنکس دبت مخواه که موبر دو تو نبی | تنگ اندر و مجوی که در زانگوان دست
خاقانیا ز جنبه مزار آرزوی دل | دلخواهه جای عشق دیه پر ای دلبرست
چاره نزاع را که سیاهست چاره‌زن | از چون تن سپیدی خشن چاره جوست

الغیاث

خاکی دگر در این لب آبی نماز من | تشنه‌ست کاندر آب خورش آتش درست
نادره جو آب آتش و جو شبم جو آتشی | نادل در آب و آتش آن دلبر من چست

آتشکده صفی آرزان تاب دست | آبی نبود بصفحه هم آرزمن درج نشست
با بس دلی آب دیده‌ها دارم کم | گر دو دیگ سیلاب کم آرزمن درج نشست
من چون گهر نشان وفا توف[illegible] | در بحر نه من در هم آرزمن درج نشست
از دیده سپید من کاهین نکنم | گر کاه نهد سر قلم آرزمن درج نشست
من آب دیده نامه آغشته‌ام اتصل | از آب دیده یک نقطه آرزمن درج نشست
خود باد نیارد از دل خاقانی عجب | گر بی‌پیه بود گوهر خاقانی آرزمن درج نشست

الغیاث

بوسیدگان لب بسته‌اند | بر لب بس خویش فرو نشسته‌اند
بر زده و پوشش تو تیز و خشت | بگذاشت مرغ زخت
جز مرغ تن و دیبای خشت | بر تن نبود بس نقشت
بوده کس بوسه‌بینی بود کل | تو بر بسته و صنوبر نکشت
یکچین لب و طوق تنگ لب | این در یک کل دان است
سیبی و صهبر آن سرخ لکت | بنوی عنبر آن بادست
کبک‌های تر از اصل لبت | بخلیایی زر اسپیم تست
غرغر غرغ زمرد صفت | بعزیب دان بادست
بوده نخود و بس خشت | خشخش خشخش جرخ بست
بر تنگ تو خون جبلکم | بسته بیرون دوران است
تنه بر دل دوده غنیم | مانده بر عارض دبسته نکشت
بر سیاه دل من در علت | بگذار تن من در خسته نشت
بنده مری که تعویذ سپشت | یاد کار در سپه سنگین است
بر نشانی که دیان من دشت | نوشش هر خاکداری خشت

ایضاً

علم عشق عالیے افتاده‌ست — گیر صبر خالی افتاده‌ست
انتظاری بود عشق مرا — کز ضرورت پیلات عالی افتاده‌ست
انتشار عشق را بطلاع من — صفت بازوای افتاده‌ست
دست برشاخ وصل او رسید — زانکه در اصل عالی افتاده‌ست
خویش بخشیدم که زلف او بچنگ — زانکه در شکنش بلای افتاده‌ست
مرچه دارد ضمیر خاقانی — در غزلهای حسب عالی افتاده‌ست

در ابیات

ملک بے‌یکوئی انصاف داد‌ست — سر گردنکشان کردن نهاد‌ست
جهان افتنده آبستن خدا آورد — گر او در در جهان جنس زیاد‌ست

در علم تو صفت بیکسی بسیست — خامه که عالم نیکنامی نویسست
عشق تو در صفت ارصناع آتش — از تو ز خشک و تر فراوان بیرون‌ست
وصل تو صفات را بصفت کی رسد — کبسه خاکی کجا شکر بیرون‌ست
بسته تو اتفاق و در خانه منم — دلش از قفل خیانت بیرون‌ست
نزهت خاقانی ازیرا دلبست — کوشت دلرا بانتظار بیرون‌ست

ایضاً

دلم در بحر سودای تو غرقست — نگویی تا که این معنی نه عشقست
فراقت ریخت خونم از مژه سیل — فراقت سوخت جانم این چه برقست
جهان بسته ز طوفان خفقت — فغان آن کی جهان کز ما بغرقست
تو هم هستی درین طوفان و لیکن — ترا تا کعبه دارد آتما نه غرقست
اگرچه دیگری بر وی گزیده‌ست — مدانستی که خاقانی چه دقست

ایضاً

آشنا که صفتان را بسنده — در بسته نقر با پسند بسنده
در ترحم جان بے‌بر مزنم — در برحم بسیران بیگانه بسنده
گبه صفت اند راه چاپی — با در سخی آسمان دهنده بسنده
بر جرخ زنند خیمه آه — خود هم بصفت جهان آهنده بسنده
از چند دهر خان بیمرغیست — تا کنگره در بین نیال کهنده بسنده
میهمان صفتان نه آنما — صاحب خبران صبیگاهنده بسنده
خاقانی دار در ره عالم — از دوست رضای دوست خواهم

در ابیات

عزیز عشق را بسیر بر نتابد — بجای دوست دادر بر نتابد
بسیاری توان نفس بر عشق — که این ره دامن تر بر نتابد
دو اجزان نخل خند بر عالم دل — خزان از عشقبازی کمتر نتابد
بسیر آگهی دانه از بن ترنج — گران باری بسیر بر نتابد
بوام از عشق جانی جند بر گیر — که جانی زو بسیر بر نتابد
نگوئی عشق خاقانیی بر دل — گرانباری بظفر بر نتابد

ایضاً

در وصف آنکه گوید اینگه نه نگ — فروغ خود عیقی اند بین ساخت
دل بس بیکسی از چه بسیمنی — که عشق او عیقی از شم می‌ساخت
من از دل آرمانی دست نشستم — که او خود در زلف آن دلبر وطن ساخت
گمان اندوه دل اسم خود زانکه — بلاک خانه‌ش بین عم خویش نساخت
بگوم سید میناید دل من — که خود را نیم بعشق خود کفن ساخت
خاقانی چه خوابیست دیگر این دل — بزان کو را بمحنت کشتن ساخت

ایضاً

آشنا که صفتان را بسنده — در بسته نقر با پسند بسنده
در ترحم جان بے‌بر مزنم — در برحم بسیران بیگانه بسنده
گبه صفت اند راه چاپی — با در سخی آسمان دهنده بسنده
بر جرخ زنند خیمه آه — خود هم بصفت جهان آهنده بسنده
از چند دهر خان بیمرغیست — تا کنگره در بین نیال کهنده بسنده
میهمان صفتان نه آنما — صاحب خبران صبیگاهنده بسنده
خاقانی دار در ره عالم — از دوست رضای دوست خواهم

در ابیات

عزیز عشق را بسیر بر نتابد — بجای دوست دادر بر نتابد
بسیاری توان نفس بر عشق — که این ره دامن تر بر نتابد
دو اجزان نخل خند بر عالم دل — خزان از عشقبازی کمتر نتابد
بسیر آگهی دانه از بن ترنج — گران باری بسیر بر نتابد
بوام از عشق جانی جند بر گیر — که جانی زو بسیر بر نتابد
نگوئی عشق خاقانیی بر دل — گرانباری بظفر بر نتابد

ایضاً

هرگه بکوی تو نسیم باز گذشته — جان بسکی دهم هزار بهر آورده
برگ تو دارا هزار بخشش نورزد — لعل تو جانرا هزار بار آورده
طبع تو چاه است بیتلک و تهمت — کز ان بشیران مرغزار آورده
خوی تو با دیگران بوفق سخن بود — کار جو با من نشسته خار برآورده
آتش عشق تو در خمار فی الجمله — دود ز خاقانی اشکبار برآورده

ردالعجز

می رفت بصبوح راه دیری دیدم — وآن بیخبران عاشقی با دیدم
چون مرغ بقبضه زد حصاری میدم — با پیر مغان مواسی نیکو دیدم
تا زود نهنگیت بر نبرده — جز صبوه داغ عاشقی با دیدم
در پیش سگان شاه گر نی نوازی — همرای سگ مضاف نیکو دیدم
چون ممکنت جهجهه بر گذشته — بر جهجه زنان حصاری نیکو دیدم
در گنجیت تازه عذاری میدم — او نغمه تو وا مغنی با دیدم
چون نگار بکمین عشق افتد — گشتن خ زشتش مخالفی با دیدم

ردالعجز

تراز اربیت اندر سر که عالم برنی با دیدم — مراد و دیست اندر دل که مرهم نتوانی با دیدم
سگ کوی ترا سرد م و دوصد جان گنجه پیشم — که در دان مژه جوان اوی از ین کمتر نتوانی با دیدم
مرا گر بگسلی روی ان بانده که در کوی تو دیدم — که از تنگی که هست کوان را نیست نتوانی با دیدم
مرا از عشق تو در دل هوای جان نمی گنجد — بگو بهر خشش دیدان دو عالم نیست نتوانی با دیدم
مرا کشتی به تیر غمزه و انگه طعنه میزنی ها — کن طعنه بسیار کین نه دانم تیر نتوانی با دیدم
که بیند جان خاقانی که دارد دیده در نجم — که بر دارد و پس نو در عالم نتوانی با دیدم

ردالعجز

با نجوا مسیحا می آب دیده — آن عشق بیک سخن صواب دیده
بزدان صفا ای لب جام — مالف صبح را جواب دیده
صبح چون رشک بستم آورد از جهات — می بوکیج در سیاب دیده
شاه بروز در دلبر بزم آب — عاشقان آمد و ملاقی آب دیده
نوبهار طره دلبر پیرایه — عقل را زلف دار تاب دیده
دل بگیسوی نیلگ در بسته به — جان بپسته رباب دیده
بیش کز غم بنا نان آبه خون — مانتا دیده بی خضاب دیده
زندگی آب بهتی می وجام — دوستی را خمار تاب دیده
عاشقان پخته بهر صبح — سر بصحرا نهاده آب دیده
خصمان رجعت خون خاقانی — دیدش هم بخون نیاب دیده

ردالعجز

دل نامم تو بر نگین نویسد — جان نقش تو بر جبین نویسد
نامان تو عبد را نویسند — روح القدست امین نویسد
رضوان لقب تو بر سف طوبی — بر بازوی حور عین نویسد
حور بهشت بهت خدایت — این العبد را نگین نویسد
خالت تو بر آتش صحیفه — بخ آیت عنبرین نویسد
چون بر نمکین خطا تو راسب — بر نقل خطا نمکین نویسد
خوبی که بهیر غمزه ریزی — هم شکر تو بر زمین نویسد
نیمت که بخون نشود تر — روست تو آفرین نویسد
نقش الصورت بر لب جوی — کس بر آب روان نویسد
بر خاک در تو خون خاقانی — خاتم بر عرصه چین نویسد

عشاق جمله بار سر انداز تو هستند — تنها بن جمله بار سر انداز تو هستند
عاشق بود عقل و همین کردن او — در مملکت عاشقی انباز تو هستند
آنان که جز من جای پرستار تو هستند — غمزه و غم جان پرداز تو هستند
پیداد ازان چرخ جهانسوز همین است — تو باد ازان اصل جهانسوز تو هستند
گر گفت مرا غمزه غمازش زنهار — تا خونم ازان غمزه غماز تو هستند
در مذهب عشقان جفا سنت نیست — کاندر کم بخشندگی و بیت باز تو هستند
ای عشق رقاقانی هجری مکن و — ای فضل کمل از بهل آواز تو هستند

ایضاً

عاشق که مرا جز تو دگر آفت جانی نیست — با غیر تو هم عشق تو جانم نتوانی نیست
کس بوی تو نتوانست نمود و کس جانی نیست — جز عشق تو این دل بهوای دگری نیست
بر پای تو نتوانم کز سر نتوانم — وصل تو بدست آرم کردست تهی نیست
از جنگ سر کویت خالی نتوانم گشت — گر بر سر سر بیکی جانی عیسی نیست
زانجا که توئی چندین سالار درست الحق — زینجا که منم تا تو منزل نه کمی نیست
از رخت رقاقانی بیدار که در نیرد — گر خوان و حدیث اجوان او کهنی نیست

ایضاً

صد بیک پسین تو توانم ندارد — طاقت جور تو نه روزگار ندارد
عشق تو کرا برقرار کار جانه — کار جهان تا بقیامت قرار ندارد
تیغ بجنبان و بیا تا من کین ساز کنم — مرد نبرد و جوانمرد سوار ندارد
بر تو مرا اعتماد بیش ازانست کز طرفت — کاگه فردا و فردا اعتبار ندارد
از تو نفس بدگر نیست خاصه درین تنگ — عزم جفا آرد و زنهار ندارد
تیغ زند عشق تو تا بکدم آتش — عذر چه آرد که تکیه بار ندارد

ایضاً

هر که غمزه سرخ تو کان من نیست — زر او بجز اشک لعل رنگین نیست
تو کشتنی دری و ما غواصیم اما — کز خون تو دوده بی بگذریم

ایضاً

نور عشق تو در جهان نفشاند — سیه از ایمان بزبان ننشاند
تو بسوی از جهان نزاده بی — کز تو آزاده در جهان افتاد
آتشی زاد هم تو بر جانم — کز شرار اش بر آسمان افتاد
تو سلامت کزین که بر جانم — از سلامت بهر زبان افتاد
غمزه گشتم سبک بر جانست — گفت بیه غالب گران افتاد
کار من مصلحت بجا کبرد — تا صد کس فتنه در جهان افتاد
صورت حال و غمزه خانه بی — شغل جادو بانسان افتاد

ایضاً

روی نزار و رنگ لب خشک تو مپرسید — لعل زار و خاسته رنگ مبرید
قاتل عشق تو نیست روا نه در جهان — عاشق مفلسم مزار نیست روا
بی تو بیمار عشق تنگ دلست — تنگ دل را بخون مکر مبرید
روی نزار و قد نوی بدین یاد آنکه — از آتش خجل، تو آب بصر مبرید
خون خلق خاقانی است غمزه عمای تو — زان تو خلم بروز داور مبرید

ایضاً

دل بسنگ عشق بی بگداختم — جان خطب عاشقی نشناختم
بیمگر گشته جان بصد کرده ام — صبر شرا کرا کنم و نوانه
گشتی نهان و در دری بنشین — کین آتش غم فرو نشاند
خشم جهان و هم ندیم کس — کز آب طرب یکوی دل نانه

بر تو نازنده ام بدل نکنم | گر بیه کار جهان و کار کرد

بیت

عشق تو در آمد زدم صبر بدر شد | احوال دلم باز دگرباره دگر شد
عهدی بود و دوری که مرا صبر دلی بود | آن عهد بپای آمد و آن صبر بسر شد
تا صاعقهٔ عشق تو در جان ننهاد | آرام نخست این همه جای خطر شد
تا باد دو زلفین ترا زیر و زبر کرد | از عشق نصرت دل من زیر و زبر شد
در حسرت روزی که بود وصل تو روزی | روزم همه تاریک و بیه کام تر شد
بیوده مرا حال بدان سنگدل نگرم | تا ما چرم آن حال که بد بود بتر شد
جانان ایدال خاقانی خونابه ستدهای تو کیست | هر چه چشد اندر قلمرو عشق تو در شد

بیت

از آنکه تو غمگسار نوانی چو دیگران | از آنم آرزوست که جان تو بی غمی خورد
شادی بردی آنکه بردی تو جام می | نوشت غم بسیار بماند بنا خورد غم
بر در که تو نازکی کسی را بسپرد که او | جان کوبه بی غمی خورد جان که بی غمی خورد
هر کس که بای بخت بعشق تو بر زمان | از دست روزگار دوال ستم خورد
عشق تو با بسیره خصمان آنچنان کند | کز مرد و دست بر سر و بال غم خورد
الف و نگار نیست که مرد غم نگار نیست | خون مرا بکس حلال نباشد اگر بمن نگرد
عالم تراد گوی خاقانی ان بست | وان در حریف نیست که گیرد نه مرد

بیت

رنج از نشاط بیشه و بیهوده نشنود | طرف از بر کلاه مه پوشد
عارض او بطیف حسن است | زین سبب او بسیاری پوشد
بوسه تا زاجباه می مکند | از خجالت دوی جاوید می پوشد

گر تو عشقی بیه داری خاقانی ان نیز | دانند که عشق نکوری این بیه الله اکبر

بیت

انکه عشق دوست بر من میکند | دانند اندر خشم بر من میکند
من ابام از دانع هجر او درست | او با عشق خصمه خرمن میکند
این دل سرگشته مجنون تو لیلان | باز دیگر جای مسکن میکند
عجز من از بر من میبرد | تازه بیه عهد بی نشین میکند
بیش من از عشق پرسه میزند | می نگرد بی بی بی من میکند
آه آتشین دل گریان کرد و نمکی | خون خاقانی بگردان میکند

بیت

عشق تو آمد و دلم تاج کنون میبرد | در دل من صبر تاج گون میکند
آنیه بمیدان دل حمله می آورد | بر در میدان جان مردی میفشکند
عشق تو عقل مرا کیه بیصابون زدست | آمده با هوش من راخانه ویرانی میکند
در نگه بر دلم کرد زجور انگه کرد | توبی تو تیز از خضابی او میکند
جان من از عشق تو تازه بیه پشت یک | شعر بیه وصف تو ام چون تازه میکند

بیت

ای دست من بتاج وصال تو بر رسیده | ای دیده من بوصف جمال تو نارسیده
این چشم تو بخت مرا دیده کیمیا گر | چندین هزار خسته ازان یک نظر رسیده
عمرست کز تو در سر هجران تو بسیم | ای از تو ام بسلامت و از تو بصبر رسیده
دانست انکه دست بوصلت نمیرسد | عاشم لب گزشت بیالای سر رسیده
هر بار کز گشاد دعا بر دلم نگه | ای آکبی بسینه مرا بر جگر رسیده
دوری گزیده جان و در تو دل بسته بر | خاقانی از تو بخش دل خویش بر رسیده

دل چون کزیده دل نشکیرم | گر منو گر نشم تو ذکر نشکرد
از تو نشانه زین دو غم تو ازین عجب | گر در دل تو ازین غم آزر نشکرد
بت کار من از تو نرفت تو ان مرا | هزار نشکر گر غم خون بتر نشکرد
زور نشندی همه کارم بوصل مجنون زد | زر بی زر نیست که کارم چو زر نشکرد
هزار بحجت خواست این دل بی آرام | اگر جهان بگیرین بحجت بر نشکرد
گر ام روز که پیش تو خاقانی | شهید دار بگو تا تب در نشکرد

ولایتشاه

گو بوجه تو گر بایی وارد | بر فرش زمانه پای داری وارد
سخت او دست نامه پیش مخنث | تا دو بی تو که خدای وارد
چون عطارد بیاد پنشکیر | تا زلف تو مشکپای وارد
جان گر تو در بین مقام در بست | آهنگ در کسپای وارد
بیمار است که روی دلبر چون بهشت | با ما بوصال رویی وارد
سلطان سخا و ان ایجانست | کاینه بشه سر کدای وارد
خاقانی تو ازان گه نشست | تا خاک در تو جای وارد

ایضاً

خیز با یام گل باده گلگون بیار | نوبت ای دوست نه نوبت غم پیمان بیار
بست مقام مرا بس غم جانان بجان | بزم صبوحی بسیار نقل گران بیار
شاهد دل پخشت در و زبان کرده | مطرب جان خوش نوا نغمه نو بنو بیار
شرط صبوحی بود کاور زد خوان زر | خوان بسیارش بده کاور زمیدان بیار
بنش گریده خوند خرد و نه خاقان حسب | بر همه گل عارضان ساغر گلگون بیار
باده بگلرگ ان ناخط بنفشه داده | لعل لب جانکان نکته و خط اخوان بیار

ایضاً

ست از نشکوه تو بحر خوش ... | تا خاقانی از نشکوه تو ایمن بماند

ایضاً

سرمای بسته اند ازان در بای نیشکر | در بسته سر بران سودای تو ایمنیشکر
ای جان همه عالم ربجان مرا عالم | سلطان همه عالم سودای تو ایمنیشکر
ای دلبر مهجوران جان در ربی تو | مهجور همه مهجوران در سودای تو ایمنیشکر
خوای کر کشتی ان یار بنشیند آبی | گر کشتیه باری در بای تو ایمنیشکر
خرم ترم اگه بین گر خوی تو ام نگین | گر سر چو کنم بشکین صفدای تو ایمنیشکر
دل گر همه در ماند جان بر سر ان نشانه | جون جای تو اوند در جای تو ایمنیشکر
رای تو نگین فتوی دارد سپه جان بی | جون بیت لب روی هم رای تو ایمنیشکر
نامد بهری مانی شیدای تو ام زان | گشتیه بر خاقانی شیدای تو ایمنیشکر

ایضاً

خونریزی بیت بینی چار چنان خوشتر | دل دزدی گر بزی طرار چنین خوشتر
زان نقره دود انگلی نشنگی بی | هم دل نشکنی هم ق دلدار چنین خوشتر
مردم بهست بیاری نوشد غم زری | هست آبی مصفا ری آزار چنین خوشتر
خوای همان زمن بری بوسان ترش | لب بین ز دهان ترش دار چنین خوشتر
مرغی عجب استادم مرد مرغ خوام | نغمه بزند هم مرغ خوار چنین خوشتر
دانی بکام خود ری خونریز دلم کردی | تا هیچ نیازی بیکار چنین خوشتر
من کشته دلم باسد نو صبری جان دوم | هم عاشق ابنسان بی هم دار چنین خوشتر
خاقانی خونم میخوی کم باد خم مبتو | گر نیستم نیم بیمار چنین خوشتر

رباعی

این دل که ز عشق تو بجانی نرسید — از بی خبری خبر بجانی نرسید
تا در نگرد که در میان تو و منی — از بی خبری خبر بجانی نرسید

رباعی

ای دل چو ز عشق یار جانی نرسید — وز

در جان و تن و دندان در عرض لبش آرم / هم شکستی دانم بازار نیندیشم

گر کار من از عشقش ناسخته دارد / از سخنه نترسم من وز دار نیندیشم

گر با سر تیغ افتد کار دل خاقانی / بر تیغ سر اندازم در کار نیندیشم

ایضاً له

دل را بغم تو باز بستیم / جان را کمر نیاز بستیم

تن کو سگ تست هم بکویت / بر شاخ گلش نیاز بستیم

از دل بدلت رسول کردیم / وز دیده زبان راز بستیم

دیدیم رخت که قبله ماست / زان سو که تو بی نماز بستیم

خونین شق از پی خیالت / در چشم خیال باز بستیم

بر بوی خیال زود سیرت / خواب شب دیر باز بستیم

جان از پی گرد موکب تو / بر شه ره ترکتاز بستیم

مرغی که کبوتر هوایست / بر گوشه دام باز بستیم

جوری که ز غمزه تو دیدیم / بر عالم کینه ساز بستیم

خاقانی وار لاشه عمر / بر اختر خاص باز بستیم

له ایضاً

یا رب ز عشق چه سرمست و چه بی خویشتنم / دست گیرندم و دست بر نفس نزنم

گر بمیدان رود آن بت بگذارند / بو که شیار شوم برگ نیازی بکنم

نگذارم که جهانی بجمالش نگرند / شوم ز خون جگر پرده به پیشش نشنم

یا مرا بر در میخانه آن ماه برید / کین خمار من از آنجاست همانجا بشکنم

صورت من همه او شد صفت من همه او / لاجرم کس من من نشنود آنچه منم

نزنم هیچ دری تا که نگویند آن کیست / چون بگویند مرا باید گفتن که منم

چون بیادت کمین آرم بکف / کمین را نقش پروین آورم

نیم روغن کین چه بوسم پای تو / بر سر از فوج تو نمکین آورم

عاشقان دل دادن آیین کرده‌اند / من بتو جان دادن آیین آورم

خار چون داری ز خاقانی که فخر / زر ز تاج سلاطین آورم

ایضاً له

در عشق تیغ و سر نیندیشم / در کوی تو از نظر نیندیشم

در دست تو چون بدست خون دارم / از ششدر تو گذر نیندیشم

بر دار ز عشقم افتان و خیزان / کز آتش تیز بر نیندیشم

یک بوسه ز پایت آرزو دارم / جان تو که بیشتر نیندیشم

این آرزوم ببخش و جان بستان / تا آرزوی دگر نیندیشم

با دل گفتم که برگ جان داری / دل گفت کزین قدر نیندیشم

گفتم که دلم ز جان نیندیشی / گفتا که حقست اگر نیندیشم

خاقانی وار بر سر کویت / سر بنهم و هیچ در نیندیشم

ایضاً له

ما دل بدست مهر تو زان باز داده‌ایم / کاندر طریق مهر تو گرم اوفتاده‌ایم

ما طلسمهای درد تو زان در کشیده‌ایم / کز زهرهای عشق تو سری گشاده‌ایم

گفتی که دل بداد و فارغ نشسته‌اند / اینک برای دادن جان ایستاده‌ایم

ما آستین ناز تو از دست کی دهیم / چون دامن نیاز بدست تو داده‌ایم

ما هم قدم شدیم بیک پاسبانت / از فرق فرقدین قدم بر نهاده‌ایم

کس را چه دست بر ما که عاشق تو ایم / مولای کس نه‌ایم که آزاد زاده‌ایم

ما هم بباد همدم خاقانیم و بس / کو راه باده خانه که جویای باده‌ایم

قطعات

ده زلف بر رخ یار هشتی — آه در جان آشفته هشتی
هر دل آب است سنگ یکه زدل — سنگ سازی سبوی ما شکنی
دست و ساعد کرفته دو دانرا — کیفری بازوی توانا شکنی
از سر عجب سر زمان با خود — عقده بندی که عقده ها شکنی
تو ازی دلی چه اموزی — نخری کو مری چه ارزانی
در کمین بکشت دلسایی — دل فدای تو با توانا شکنی
دل من نیست کس که مصلحت او — چون چه بینی دلی کجا شکنی
عاشقان هشتم بسی دارند — دل همه برمن کدا شکنی
بیمزا کو بریت خانه نیست — خنده اش بر شکنه مزا شکنی

بیتها

این چه نوبت است تو امروز کز طبان نخستی — کرد ای فلک نخست از یکی از میدان نخستی
هوش خلق کرد ای زیبان نخستی — هوش خلق بردی چون دست خط نخستی
آتش از شرم تو چون کل در خجالت بنشست — زان خطی کز عارض لعل فشان نخستی
دیده دام کار تو کز خنده بستان بشکفت — نوبهار کاوری عجب ای غنچه دهان نخستی
زان دل چون سنگ و آهن در دلم کرد ای نکار — پس بیاد لف آتش زن خوان نخستی
نیست بهبودی خوشا امیدی دردمندان — تا زدودی خاک نقش بر جهان نخستی
صبحکاهی باز دم کردی دماغم نوختی — آن چه آتش بود یارب کز زبان نخستی
عمر کر بستی عمر آنوقتی ارزیدی دار — نامرا ارزیدی نامه در دوان نخستی
ای بیاد تنگ در سر نکار کاه بنشستی — از دل خورشید و انجم آسمان نخستی
موجها دیدی که جون خیزد ز دریا سر زمان — سیل خون از چشم خاک جهان نخستی
نیست هیچ از تشنه لبان نخستی یا که هست — از فنای خسرو صاحبقران نخستی

ای پیش دلم خراب داری — دل پیش کند رجان چه باشد
ای کار مرا بدانت تو — افتاد قرار خیزاری
خواهش کردم چنین کدانی — آن در دادم چنانکه داری
بیمانی کم نمیکنی جور — تا خون دلم خانی بارسی
جان کاهی و غمان فزائی — پیشینه کردی روزکاری
از دست فراق تو جانم — وکاه ترا بدیک بارسی
مرغلطه کنی در تصنیف خلق — چندانکه بدست چشم شماری
این باقی عمر بر تو باشم — کر عمر کذشته باز کاری
خاک تو رسانه خواهم — خاقانی را بتا جداری

بیتها

بشکست از هجر تو شبهای جوانی — تنها شدم و بسته چو لبهای کشانی
یاد آکه دل و جانم وفائی کرترا اند — عمر هم کران بست و دانم کر نمانی
از غیرت عشق تو بدوزن بخود دل — کرد دلم آبد کرد و آهوش نمانی
کشتم بهر هم جان تو در دیت و دین نیست — امدیشه دار انت کر کشت بمانی
خاقانی از آن بست عشق تو در افتاد — جون آب روان کرد بشکنجه بمانی

دو بیتی

آن لعل شکر خنده کز آن حکم کشایی — خاکی بکشنده و دو عالم بکشایی
در چه کشایی لب و در پسته نخندی — از شکسته بسیار کز چشم کشایی
بحری تو دام شبانه کز تتم و بندی — رسیی همی کی آن قضه هم کشایی
کاری نیست زابسته زکان تو کشایی — مرغی همی این شکل چکیم کشایی

چند پیر دلی را که چرا کنده است | بر کیسه شکاری که هم افکنده است
با صد گنه نکرده خاقانی را | گر زنده گذاری از کشی بنده است

وله ایضاً

با یار سر انداختم سود نداشت | در کار میل ساختم سود نداشت
گر باخته ام بو که نمایم یکدست | هم مانده ام در باختم سود نداشت

ایضاً له

آن نرگس مخمور تو چون گلگون خون است | با دام تو بسته دارد خون خون است
ای داروی جان و آفتاب دل من | چون نی تو و درد چشمت اکنون خون است

ایضاً له

تا یار عنان بباد کشتی داده است | چشم غمش هزار دریا زاده است
او را و مرا چه طرفه حال افتاده است | من باد بدست و او بدست باده است

وله ایضاً

غم بر دل خاقانی ترسان بنشست | گر بر سر آب آتش نشان بنشست
یا رفته مغزی و عزیزانش ز پس | برخاست بماتم خراسان بنشست

ایضاً له

آبست که دلم ز عشق او پر سوداست | نقش کج او هیچ نمیداند راست
پیش آمد امروز مرا صبحدمی | گفتم بدلم هر چه کنی دست تراست

ایضاً له

آن گل که برنگ طعنه در می کرد است | با عارض تو برابری کی کرد است
در روی تو روی گل ز خجلت در باغ | هم سرخ برآمدست و هم خوی کرد است

وله ایضاً

این کس که ز آیین نکو میگردد | او عمر کون حادثه نو میگردد
از چرخ کو این همه خاکش بر کن | کان خاک نیرزد که برو میگردد

وله ایضاً

هیچ کس بود زندگانی هیچ | وین فرش و خانه باستانی هیچ
از نسیه و نقد زندگانی هیچ | سرمایه جوانیست جوانی هیچ

ایضاً له

خاقانی اساس عمر خواهد بود | هر دستم فلک بهم خواهد بود
جان هم بدستم در آمد اول در تن | وآخر تنش هم بدستم خواهد بود

ایضاً له

هر روز فلک کین من از سر گیرد | بر دست نهان مرا چون تر گیرد
با همه کار سفلگان در گیرد | من سفله شوم بو که مرا در گیرد

وله ایضاً

خاقانی دام غم نسوزد چکند | چون گفت جاست لب بدوزد چکند
شمع از سر و تن در نفروزد چکند | جان آتش و دل چنین نسوزد چکند

ایضاً له

خاقانی را چو ملک داد آید | گر مرغ دلش زین قفس آزاد آید
در رقص آید چو دل بغم یاد آید | در فریادش عهد ازل یاد آید

وله ایضاً

او را سر مردم همه از سر خیزد | چون یافت کله درد دلی برخیزد
داری سر آن کز سر سر برخیزی | تا درد سر و بار کله برخیزد

ایضاً له

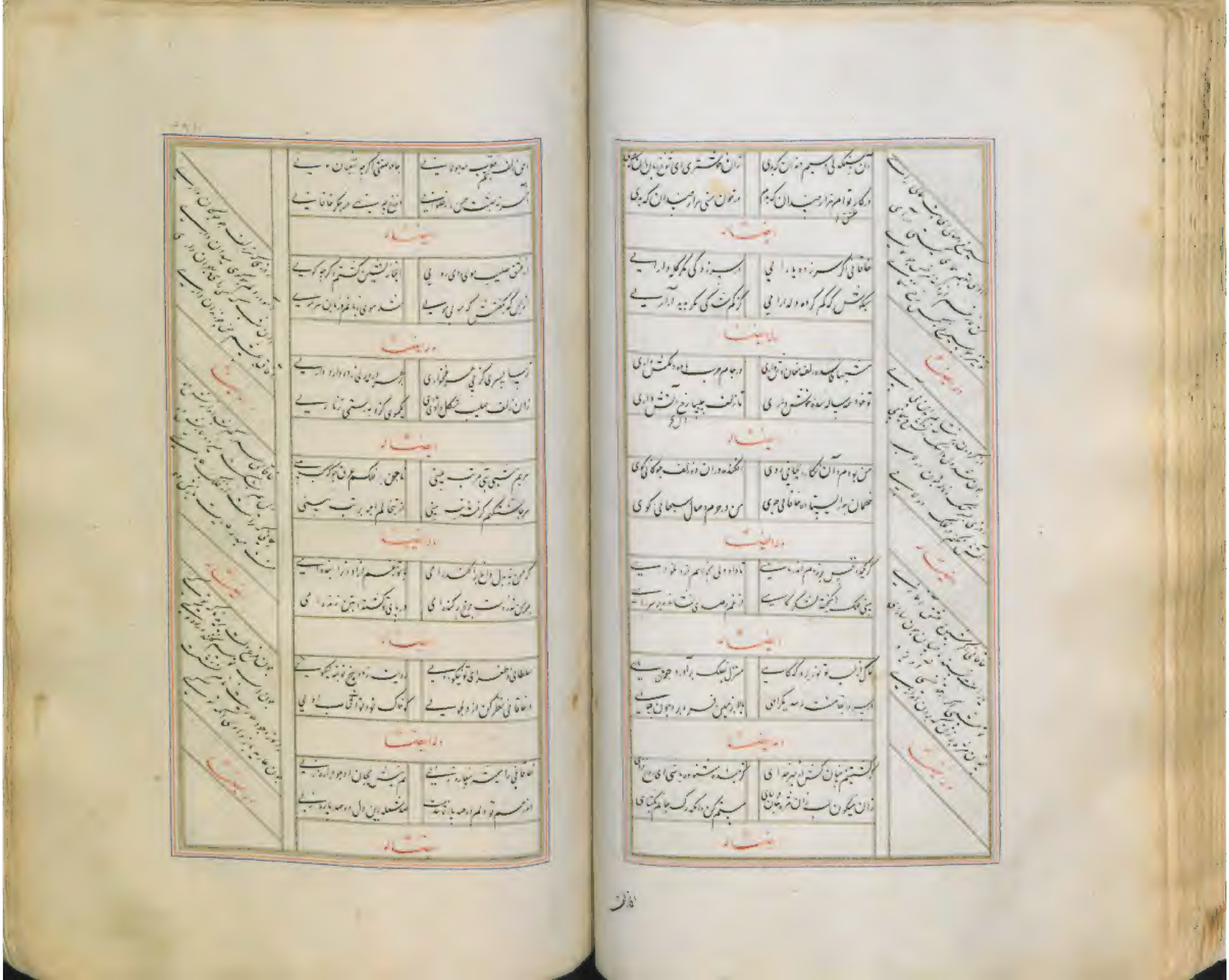

خاقانی زاد دولت چون نگین تیغ | تاج جوان بخی و نرنگ جوان کمر تیغ
تعویذ سر تیغ وی کوه سر تیغ | نامت جمایل کمر نامور تیغ

ابیات

ای آب وی دوا نگو تو مه ره | دیوانه تو پری هوا نگه
از من هوا پری هوش هوای ناگه | مردم بکیمیای چنین کند دانه

ابیات

پیغام است سوی دلم می آید | از خشت صبر بر وی دلم می آید
دل چشم است جانگاه دانم کان | گر خاک راست بوی دلم می آید

ابیات

تقدیم جنبش آفت ای جادو | گر تیغ کرد خلعتا تو ان کرد و دیبا
جان است با تب ان تیغ دوری | بگسل رود من این جهانت تقریبا

ابیات

دل خاص ازین من شها انجا | گر مرکبت بادود یا انجا
دیگر تو ام میر گدام میکن | گر میر میان تهی زم تا انجا

ابیات

ای راست بسیه میز خوار از تو | ای موش دین دین مهجور از تو
باد خش من ساخته دور از من | دریاوری تو خته ام دور از تو

ابیات

خاقانیا مرنج بکشتنان رسیده | تو منصبی این نخت اسمان رسیده
مرتب مصاب دل کرد وی وزرا | مردانه شده یار مهان رسیده

ابیات

گفتی زدم مرو تبسم مشاغم | نامت بیان کنند جمله عالم
جام لب آفت من بیاغم | بان فاروی تازه برآید جاغم

ابیات

پی لفت تو خود حمایلت مرا | طاوع تو خود دو جنب جایلت مرا
در بیش خیال تو خیالیت غم | پیوند خیال با خیالیت مرا

ابیات

از خشت لب تو بخش بخاغم نیست | کاوار لب است سنداد اغم نیست
گر خود بشل آب حیاست ان آب | چون خضر دان بسیه دکاغم نیست

ابیات

مردود آب دیده آتش نامم | شب از آتش آب صبر دو خاغم
مرخنه کرد آتش مفلف آغم | در خشت چو آب پاک آتش نامم

ابیات

خاقانی ازان شاه جهان ملک بست | در کاخ نگنجیه هوا دل او بست
بر دامن عرش خوشه بود | گو دامن او ز منتظر بابند دست

ابیات

مری کز تف آخوند تو فرا مغز بود | از کوه سر آفتاب اهنین تر بود
در دامن من انچه دود اسه بود | بنا کرد گاه چیز ذرا در خود بود

ابیات

از آبگینی دود تو سیه کرد مرا | آخر بچه روی تمنای هم
بر سر حلب کرم چو پیش آم خود | دانم کز نخستی انجنای هم

ابیات

ای عکس تو نقش بخ خوشت ... ای رنج تو جاه سوی کوشت
ای سر کرده زلف جاودا ... بل اسطرلاب عقده آن جعد دا
ای قبله دل جهان دولت ... جون قبله رود خورد آن موست
صد صف بجوان فضل جاویده ... جون فضل بیچ رقص در نیشه

جواب پرسیدن ملک از وزیر خاقانی

فضل اول حال بسته در تو ... امر آخر کار بسته در تو
زان نقطه اول آفرین طرف ... زین نقطه آخر آفرین طرف
زان نقطه خالقان نقطه سوم ... زین نقطه تو بی ام مسلم هم
نادیده ملک هیچ دوران ... بر دولت تو زبردست سلطان
آزاد گرفت از تو خوشتر نبود ... خدمت سر خاص نقطه بود
ملک تو ثبات ملک جاویدست ... حال تو ز آفت ظلم شسته بیست
دوران تو جمله سر بزرگ دوران ... عزلت ز تو جوید تنهای بعدلان
زاده تو ز کمال هیبتش ... افتاده بسجده ای تو هیبتش
این زال عقیم گشته فرزند ... از قصه زادنت بیاد فرزند
هم ایشان نقطه بعد این زال ... میراث خوران ملک لایزال
رو کز مدت بسنده دوران ... خاقانی و صد هزار خاقان
مرحظم کز این قبول بشنود ... راه سخنش رقم قبول بسنود
جون نطق صدف کنای یکتا داد ... آن در ز سخنش بجمله بادا
دوری کز جمله در بزاید ... زین طلسم نه گرد بجمار زاید
مردی از آن هزار کو سر ... کیمیا داند کردن در سپکر
نطق سخنش نشیند بنیوه ... اعجاز پذیرد از سخنش ذیجوه

جواب پرسیدن ملک از وزیر خاقانی

ملک آمد و بر سه رخ چو جامم ... آنگه ده و نوح و نه تمام
چون نقطه نقطه بر کشیده ... آن دوخ من بهشت گشته
من ساخته زین منازل ... دروازه ای عشق کشته بگزال
آن بسته زاده ای خوب بزادان ... نقطه زده دور گرد دوشیزه بین

جواب سوال ملک از وزیر خاقانی

گفتند بجمله ای چون خاقانی ... زان خاصه جمله جهان خاقانی
گفتم که دران دوده پرخونه ... زان شسته بین بوده آبها خونه
آن خطه بدست قهر اهرمنست ... جادو طلسمیست دیو زیرست
پیرامنش آبهای ناخوشش ... با دامنش منفعتهای دلکشش
بادی گزد از خوشش بر آید ... ابیس جهان کرچک در برآید
چاره کسی کرد ایم ایشانست ... کز بی نعیم گشته بادیست
نفخت بوخ دست کردش ... دوزخ زده جسم کردشش
عاقل نجنبد سوداد خمرشش ... آن خمر کرد دست بادشش

جواب پرسیدن خاقانی از وزیر

بشنیم سفر عراق فرمود ... زان آب و هوای خطه فرمود
جون راه عراق در کشیدم ... نفت که وهشت دیو دیدم
جون باشد مرد خم رسیده ... از کنعان رسته مصر دیده
می بودیم در جوار در کاه ... بر وی قبول حضرت شاه
پرداز تو نیش کن تیا هم ... تا زاده دو به بجا رکاهم
کان بار کز آن جه بجنه آرد ... دارد سه جون یکی ندارد
گر بر خود تاشت بر تو ... بخیر ز اندیشش از هم مشکر

تا کی بر شیر و گاو باشی / با هر دو به گاو گاو باشی

نه شیر بصید رهبر آید / نه گاو امید عنبر آید

بردار ز گاو و شیر نانت / بغداد طلب که اوست جانت

بر تاک ده اوست سنگ ده او / چون چشم گوزن و ناف آهو

شهری بینی چو فکر دانا / در وی همه کاینات پیدا

چون عارض دوست از نکویی / در وی همه آرزو که جویی

یا گشت شب وصالش از ذات / ماه آگه انس و جای افلاک

چون فرضه که قضاش بینند / آنها که کرام کاتبین اند

بر لوح کرامت از پی باد / بغداد کنند مشق بغداد

ارواح که بر درش گذشته / فردوس برین برو نوشته

پس چون به بهشت باز خوردند / بغداد کهنیش نام کردند

بستانش حقایق آمد عناب / سکانش کواعب آمد و اتراب

آدم بدل جنان شمردش / چون شد بفرشتگان سپردش

صفت دجله

آن دجله برو برای آنست / کو غسل گه فرشتگان است

دولاب بکین دجله چرخ است / محراب مهین چرخ کرخ است

قطریست ز کرخ چرخ هفتم / قطریست ز دجله بحر قلزم

اجرام ز دجله روی شویند / زین روی همه سپید رویند

گر سیم گری نماید آبش / گر شیشه گری کند حبابش

آبش بدل گلاب دانند / زو درد سر سران نشانند

گر شیشه کند حباب شاید / شیشه ز پی گلاب باید

در خاک عراق در گذشتی / راه بغداد در نوشتی

دیدی حرم خلافت آباد / در عرصه باغ داد بغداد

بر دست خلیفه بوسه دادی / سرچشمه دجله بی فتادی

زان دست هزار چشمه زادست / دجله لقب یکی فتادست

زانجا ز زمین کوفه راندی / بر مشهد کوفه جان فشاندی

در بادیه تاختی عرب وار / بر کوهه چرخ ناقه رفتار

بر دشت عرب مکان گرفتی / احرام عراقیان گرفتی

در مکه چو میم مکه بودی / یعنی همه تن مکر نمودی

زانجا سفر مدینه کردی / گنج مهان مدینه کردی

هر کهف مدینه به بینند / جز دولت سرمدی نبینند

دیدی بعیان نور یاسین / در خطه مدینه صورت دین

اکنون هم ازین قدم بیک گام / بر زن ز حد مدینه تا شام

ای در حرکات وصل و هجران / که بابل جوی و که خراسان

ای آب و هوای خاک بابل / تب لرزه و صرع کرده حاصل

صحبت که تو فغفور شامست / جان در ده تو فغفور نامست

آخر چه فزود جز وبالت / این گردش صد هزار سالت

بس کن ز دو میخ و هفت پرده / این قطب سپهر سال خورده

آنک خط موصل و حد شام / قطب هدی و سپهر اسلام

قطبی که ترا زوال ندهد / چرخی که ترا وبال ندهد

آن چرخ محیط بر دو گیتی است / وان قطب قوام هر دو دنیی است

چند از فلک و تنها و خامش / وین بوقلمون صبح و شامش

وله

اقلة عاف صوب تبريز طي ... وعليه شاج الدين عنقا تقرب
هذا ملك والشمس ثم يدره ... له مشرق ما وهم بحر مغرب

وله

رضي المسوي غياث الخلق طرا ... سحي الخلق عن سخط الرفيع
وحق الحق لا ابغي رضاه ... ولو بلغ الرفيع ذرى الرفيع
وجدنا فيض ذات الرجع فينا ... فلم نجري الرجوع الى الرجيع

وله

اطر العلى من سابحات الصنائع ... تحت ما بهي زاهرات الطوالع
امن خضاب العقل او درجة العلى ... له الوكر والشعرى اجل المطالع
روق مما حوالفنا مضيق متصعدا ... عليك وما كيد السما بقاطع
اعتقا من عش العراقين مغرب ... ام المجد في الدنيا خليل بن رافع
ابو العلم وابن المكرمات اخو الحجى ... لام دهيم منه بنت الصنائع
كتب اليه لما يحفظ رؤيه ... بذي اسوالحات احسن سامع

وله

انا معجم انا مكالم مغلقا ... حار الحقائق ثم نال مناصبا
اني اكامه ومن انا عبده ... ولو ان لي دون الكتاب الكتابا
ابن الحلام من العمام مجاملا ... ابن الكهام من الحسام مضاربا

وله

انا سابق الفضلين يوم رهان ... سبقت الى العليا اهل زماني
بتلقيح عقل والسماع رويه ... وتنقيح قول واختراع معاني

بسم الله الرحمن الرحیم

بخشم پیر دماس نشنید — تجرم کرده ازال نشنید
علت مت نبت بون انطاف — کو نشنش وجه را علل نشنید
جون بنابود دال فرا گرفت — بود یک نقطه را خلل نشنید
عمر رسی گرشت کاسته شد — مهر بمهر ازین قبل نشنید
سیکاوزده علقه کرنشت — مرا جز بده مشغل نشنید
شب گرسق کمده روز بهت — نام آن شهر بس عمل نشنید
زنی بسن بعبده شیطان — شیبت الف جیل نشنید
بتوکل بعبده وزی را — وجیز لطف لم یزل نشنید
مدعا دیس مراد خاص نشت — بس قدم در دعا خلل نشنید
حرص پنج منبع مبکت همه را — بس هرم هم برا جل نشنید
نبت دل بود هوس مبرید — مژه شه برزو غل نشنید
حرف شهزه را هوا کمیت کمیل — رطب بخنه را دغل نشنید
ای امان وه لمان اجل — هما اهبل ابرا جل نشنید
علم تعطیل منشویت از غیر — ستر نوشید را خلل نشنید
فلسفه رشق میا میز به — دانکی نام ان جهل نشنید

مرهون برای خوریسهای ادب الیب میکرداند العبد انه نسب الیع تابک
والله پرتیرا مارزرای کرد جون خیو سبارکه تقبیس حب الوهوده بندگان
ما یخرت والاقرب مسالیز لست سامی بشت بیس درج سیادت
وفتوت دیس اخترتر بج سعادت دروست خدیو ملک سخی پتری
سبارز سوکر شجاعت و دلاوری ظل تشین درده مت پروری فلوکزیا
ملکت بسعد اختری طنطنه برای کشور بکو کوهری صاحب الارا والقا قبه
والافکار العصابه اعنی سبلار اولاد حضرت رفت اسیر کل امیر
علیه وآله افضل صلوات الله الملک القدیر امیر سنا میر الحسینی
الکنه سیری میس بانی کرحب الوطن تقاضا جربان بکونوای قلوه کرده مهمه
کشته بود اشتغال بکتابت کلیات افضل المتقدمین افصح المتکلمین
حکیم افضل الدین خاقانی الشروانی مامور کردید و بتاریخ اواسط
شهر سادس سنه سادسه عشر جاس الف ثانی از جوت حضرت
خاتم النبیین رحمة للعالمین صلوات الله علیه وآله وسلم ماوارث التهود
والنبیین جابز نقاد اجاب کله خشمار از ان جبر سید بدر الفیض خاصه
کیت یرتک بنا نزا از نکاپوی کمیت ساحت آن آسایش فزود
سوای مشتبح نسخه صحیحه کرقریب بست جهار هفت سال قبل این نوشته شده
بود بنظر آمد و بعد از مقابله با نسخه ثانیه سوم شد کرسعی از قصاید غرا و قطعات
بدیعه او عوه حکیم شاعر الیه کرمن بعد مکتوب بکرده در نسخه های
نبود و لابد لازم کشت کر اختتام این را با فتتاح آن مزین ساخته
[illegible] ان ملاحظه ترتیب علیحده کرکتبت
[illegible] بدر فض الله الاعانه والتوفیق

نقل اسطاره از سطور را — بردار ازین انملگ سبه
عمر نسه سوده نقاوان را — چند ازین نقل سبه
علم این مسلم کز شمار بشه — هرون سبه علل سبه
سیم نرخ از نجابت نخرد — پسه نانه بسبل سبه
فضلی مرد و دین جنده ارسیله — میرزا جعفر سلام لی سبه
زنی او در زنیت است — صدر بکردن از بکسل سبه
در نمای نفس بیشه ندان قوم — تفت نفس نجل سبه
کل علم اعتقاد خاقانیت — عارفش از جهل مبتذل سبه
افضل از زین قصه اصارانه — نام افضل بزاضل سبه

دانشنامه

نه زدولت نظری خواهم داشت — نه ز سلامت اثری خواهم داشت
نه ازان روز فزودنست مسلم — بیش ازین بیخبری خواهم داشت
بس دارم که بری مه شکفد — گر نه بری خواهم داشت
گر مرا شب نبود روز بلیش — گر نه روزی نه زری خواهم داشت
وه که شد ره من جهان دلست — گر بشد ره بری خواهم داشت
نه نگارم نه نگ بیک پیست — من ازین بیخبری خواهم داشت
شیشه پیش بر و پو خلک — من بی هر بری خواهم داشت
عمر روز و شب عمر خوابست — خواب شب مختصری خواهم داشت
روز اجلی است شب اندوه علن — گر نه چشم سحری خواهم داشت
تخت کوبند گر و خواب خوشست — من نه دنبال خری خواهم داشت
گرچه جون آب بر تن زنه است — نه بیه نطعی خواهم داشت

من چو هرچیس نیست آنه ام — سر طان مستغنی خواهم داشت
گرچه دیانت عوای از نشوش — نه بیه کبری خواهم داشت
آتشه لب رب و دیا جوشه — سر دین پی سپری خواهم داشت
عمر نشش چشم ندارم بر یکس — از نشستن حذری خواهم داشت
نوبتی دارم و این نیست نعیم — چین و لفت نظری خواهم داشت
گرچه آتش نرم و باد گداه — نه پی ناجوری خواهم داشت
نه زهیچ سری خواهم کوفت — نه زهی هیچ بری خواهم داشت

دانشنامه قبیه اولاده

صبح چو کام قبیه خنده برآورد — کام قبیه جو صبح لعل تر آورد
کاس جنت بدکرنت ساقی کاه — کوس بشارت نوای کاسگر آورد
چار بنان را بیه دوش بجلس — از طرب این منت کوش بخر آورد
جلش دو رنگ نرزه دار زناوه — مسند و چشم را بنگ برآورد
نالم چه سود از لهو نشاط بکوشه — مرغ صرای کوش جام سر آورد
نافزه قبیت شناه گردون — پایزه دولتش پیام برآورد
صفت کواکب زنه سپه بوغ — نشت جنان را نشاره حشمت آورد
دولتش صلق زنان بکوشه دولت — آمده اقبال نه مه زیر برآورد
نامه اقبال برگشادم و دیدم — کز هم سنتهای نامه تر آورد

آن مه نوبین کز آفتاب برآورد
طلعه کل چین کز نوبهار برآورد

از افق صلب شناه چین کز مه نو — آمده عیه جلال را تر آورد
ماه نو از زه خلک جنبل زناه — شاه نوین را بخوبان نظر آورد

بگو سعادت جاوید عنبر سارا — بفرزان بگو شادی پسر آورد
زهره و مرتن زبان خود بگو خوشبید — مژده دولت بشاه داد کرآورد
شاه سلیمان نگین بفرزه چنین داد — یعنی فرخنده پسر آورد
دایه جم آبستان کرخ زرخش — چون صدف مهر از علیکه هنر آورد
دیگر هر شاه دست بقا یاد — کابزد از اجرام هست آن کرآورد
آیت نابیه داد کرای بدحشم — شاطر خاقانی آیت هنر آورد

در بیشکار

از همه عالم گران خواهم کزید — عشق دلجوی یکران خواهم کزید
دولت یکروزه در صحرای عشق — بر همه ملک جهان خواهم کزید
آفتابی از نشستان وفا — پاسپاس از آسمان خواهم کزید
چشم من در پای کوهرت لیک — کوهری بیرون ازان خواهم کزید
دستان ندعنی مجنون و جهان — از جهان این دستان خواهم کزید
هرکجا زنبور خانه عاشقیست — جای چون شه در میان خواهم کزید
دولت بادو دولا خواهم کرانت — تیغ در خون دشمنان خواهم کزید
گرچه عذر دوستان از حد گذشت — هم وفای دوستان خواهم کزید
یکسک بهم کر نفس چون تو نم — هم تفس با آشنیان خواهم کزید
با جمال یار ما پیدا شدند — شکر تا گانه جهان خواهم کزید
من کم از پای طلب هرگز مدان — کز طلب کران کران خواهم کزید
این طلب پی خویشتن خواهم نمود — این رطب پی استخوان خواهم کزید
گر ز نومیدی خوم بجروح دل — محرمی مرهم رسان خواهم کزید
کوه ندا از خلق و کنجی از جهان — بر همه کنج روان خواهم کزید

کوه مکان زیدوان ملک کزید — کز جوار او سکان خواهم کزید
با کاهش کسب جمکت من — قبله کاه از آسمان خواهم کزید
آسمان ستر دستاره رفت است — فرشش از رفته ان خواهم کزید
آفتاب نوبتی و ساره سیر است — سیر تشش بر آسمان خواهم کزید
راجه زاده ای زبیده و شیخ — کوهر خش خضر ان خواهم کزید
خوست از دکاه خواهم کرانت — کوهر ابیه زکان خواهم کزید
یکسک سر موی از سکان و کهش — بر همه پرسپان خواهم کزید
خاک پای خاوه اش را بفدر — بر کلاه از دوان خواهم کزید
شاه انجو خادم لالای اوست — خدمت لالاش ازان خواهم کزید
کنج بخت یکدو خوشه انتخاب — بر پس کج نا یکان خواهم کزید
کر بزخت کم اسم مسند وا — کز پی عشقانشان خواهم کزید
سر پرستی ریخ و زحمت آنچنان — من ز ان این و آن خواهم کزید
سالها راه ریاضت داشتم — از سر دیبه جان خواهم کزید
پیل ام کر چون پیستم زاهنان — صحبت مندستان خواهم کزید
کر ز کوبت صبح آدم کرست — بر خای غیب دان خواهم کزید
کام دان کر پیچ چون تو پی — بر اسیه سونیان خواهم کزید

در بیشکار

ای در دولت نشان کسب — در کاه ز اسکان کسب
ای کشتر خاوران ز است — بتر ز جاوران کسب
کنجه دولت دانسته خوشیست — البته بر ستان کسب
شاهان سه در پناه قدرت — چون هرخان و لمان کسب

وایضاً

صبح ازین آبگینه زرافشان دمیدست — دامن هفت‌خزینه زرافشان دمیدست
گوی آن غنچه عنبربیخه شب — بر کنار دست و سینه زرافشان دمیدست
دور یک اسپه بر فضا دارد — آتش اندر روی جغد افشان دمیدست
نعل آن نقره‌رنگ او از برق — بر جهان خرمن زرافشان دمیدست
نقطه داشت چرخ چنبره — سر و رنگ خاور افشان دمیدست
نقش فرخ چو یک‌سوار افتاد — گوی از زر قطعه بر افشان دمیدست
مرغ صبح از سماع بس که دوست — زانگبین در پرافشان دمیدست
میدهد صبح مرغ را آبی — از گلوی غنچه گوهر افشان دمیدست
ساقی آن عنبرین نکهت امروز — در گلوگاه سبو زر افشان دمیدست
ابرش آفتاب بسته راه است — نکهت عنبر افشان دمیدست
سیمها پر نوای داود است — گرز بر فرق لشکر افشان دمیدست
نان زرین چرخ در دست ابر — خوش نمک در برابر افشان دمیدست
در رسستان نمک بهمه دوان — نمک بسته پی مرافشان دمیدست
نوعروسی هات صورت نوروز — گوهر اخلاق زیور افشان دمیدست
کبک دور از زهر چو گوهر داشت — پیش بادی کشور افشان دمیدست
صنع الهی گر شمشیر نمک — در سم اسبش نثر افشان دمیدست
هفت سلطان اگر افگند نمک — بر سرش سعد اصغرش افشان دمیدست

جود سعدست او و آب بیاض — خاک بر قتل لشکر افشان دمیدست
کوی از آتش شهاب فلک — شعله در ریو کافر افشان دمیدست
سم درگاه او فلک رهوار — بر پیکان صعقه‌ران دمیدست
نور ایوان او حوای جنت — برخ خلد انور افشان دمیدست
دولت توتیع دشمن داروی جان — زان سر گنگ لاغر افشان دمیدست
از عدو زهر در دلی مهرست — هرچه او مار را سر افشان دمیدست
دولت بیوان شاه فلکه — بر سر او لطف افشان دمیدست
همت بیوان جواهر سعد — بر گلاه بزرگ افشان دمیدست
دولت او گر بیکر زرفشت — آستین بر دو پیکر افشان دمیدست
همت او گر گوهر کمرست — دست بر چار کوهر افشان دمیدست
نقش در بای چار دختر او — از زبور هر سه دختر افشان دمیدست
از پی این پسر که حوا بود — قطعا سعد اکبر افشان دمیدست
حال سعدست گفت خاقانی — کز نفس مشک او فراوان دمیدست

وایضاً

ای در حرم سپهر اصل کیان نشده — وی در رحم سپهر بیضه اهل جان نشده
جانی چو تو از نیده نخواهم کزین پیش — روی سخت در خوی خلق نهان نشده
ای صد هزار پیش صف خادمان تو — دست ادب ز خوان پرستاد خان نشده
جبریل نیده مرکب تو دیده در جهان — بسته میان بدولت مادر زمان نشده
نخوت در رحب جوی تو نیست در همه — صولاصلت نخوده و لالا زبان نشده
هرکس از کمان نیکی رفته جوا — تو رفته راه کعبه بفرسنگ کمان نشده
آن آرزو کز جان منجم بر نشست — تو یافته بصدق ولی مستمد جان نشده

ای دل بهر سودای او تنها چرا نشستی
هم پای شو هم دامنم هم ساز و هم خواهی شد

در عاقبت آبت دهد از غربت و بیم آسمی
بس چشمه پایان کشتی گاه باد نوای شد

پولاد بسی دیدم گوهر ندهد از آتش
تو آب شدی این پس پولاد کجایی شد

ای غم زده خاکی گر آتش غم جوئی
آنی که ز خاک آتش پیدا و گوای شد

تا داد دهی چون پی بر نخوت زنی ما تک
از خود شوی آسوده از داد و گوای شد

تا چند گدائی کو با خود کوهر
گر کندن کوه آئی از داد و گوای شد

میدان سلامت را گر گوی شدن نیست
گو جان سلامت را بنیاد و گوای شد

از ماده غم زادی آلوده خون بودی
با هیچ طرب چون دل همزاد و گوای شد

از پرسش اشک خون کو خونی از طوفان
روزی زوال افروزی بنداد و گوای شد

خوای از پیشی زن خوای آخر درویشی
گر غم همه سر باد از داد و گوای شد

خاقانی اگر عهدی با دولت عالم
تو عهد گر پایی گر ده و گوای شد

در کنم نیست انچه می باید
وز دلم نیست انچه می باید

هیچ بر صبر دل نبندم از انک
داغم از صبر هیچ کم ناید

نمک ری در ابر پیچیدم
برق او دیده هم نمی شاید

دامن از خاک میکشم در خون
دوست دامن بن کی آلاید

دامن او درست در نیفتم چرخ
ننشیند زپای و نا ساید

صد جگر پاره بر زمین افتد
گر کسی دامنم بیالاید

سخت کوشت آه خاقانی
مگر این چرخ را بفرساید

ای دل ای زاهل روزگار بیا چی
نیش طلب چون نمی کنی بنیا چی

دست کرم بگو چون کی نگه بردم
جیب از بن چرخ کاسه وار بیا چی

چرخ چی گز پی زیب تو جنبید
کاسه دوست کش ز کار بیا چی

گفت کرم با زه خوشه نانه و زاغان
کاهی ازان ده که گفت نا ر بیا چی

خاک بگرفته در آب گریان
از غم تو عجب همی دو بیا چی

تو چه بودی دکار کاس درین خاک
تو پی زین جوهه یاد کار بیا چی

باد نوحا تیا زداد چه سودست
گر نستم دیو زین حیار بیا چی

محنت در سبک جهان مردی
مینت بر کهلبن وفا دردی

پیر نگشت زاده و ده
فرده ندایت پی نوا مردی

دصد روز شب چه می باید
کز ناد روز کرم کز دی

چیست از سرد کرم خوان فلک
جز دو نان پیسه دان روز دی

در دل افت جان عالم را
الامان یارب از چنین دردی

من کز خاقانیم خوان فلک
دست بنشستم کز چنین خوردی

ناجوانمردم ار جهان خواهم
کز ناد روز جهان جوانمردی

مردم پستی است کز سر دست
دیو از آنگشته باد دی

خواجه دعده نوا لم دا
نوبز تر مرد دی

گفتم آن مرد را که بهر دلت
پیرهن پیرهن رود آزدی

کی نگیا محلفا گر نیست زهر
دوشش گرد از برای هم دردی

خواجه دعده وفا نکرد و وفا
کی کند هیچ نخل پر درد دی

گرچه اکسرد کرد خاطر من
گرم خندم گفتش سرد دی

دل گرازرد اگر بد رفتی
گو کسی نیست هم بیا رز دی

بود دارد زخمه با دامان خاک کوشش | تو تیای چشم خاقانی نیروان آورد

خواهم بر من در بیکی بربست | بیگم لب به بوسی نگشایم
بیک دیدن من بیخته گردد | تا به بگفتن او نیش آیم
عاشق بعد که به گفتن کس | من ننگ جان لب پاک الایم
گرچه او بیشترم سنگ زند | من از ان بیشتر بش نستایم
او بدی گوید و ان را شاید | من نکو گویم و این راشایم
او بدین کوهر خود جوید | من بدو کوهر خود جویایم

من بری عزم جهان داشتم | نوانک جان بود آورد پیشش مرا
دالی ری بند بر عزم نهاد | بیک دامن گیر خند پیشش مرا
از بهین الدین شکایت کردی | لیک شرم آید رفتن پیشش مرا
ان عماری کابت جا بسید | از خبر روح ماندیشش مرا

وز بهین علت ای طبیب مرا | مسلمی تازه ساختی هر دم
من فرو مایه کاب ریزد است | قصر هفت شمال کعبه حرم
کعبه را مستراح هیبت نیست | هیبت و حشت ابر تری هم

بهر نکارم صفی کز خط نیش | گه دولت نصیب روان عدو شد
از وا قتدار معالی فزون گشت | در نگارای نگارم نکو شد
گهن گردد اکنون هدیت از فضل | جوا رفضل او حلهٔ علم تو شد

جون هر سه دارای ترکش نگه تیغ‌زنی | کمین هر سه کیمیاست ملکی در کمین است

دوری جهان بادیه بر لشکر عجم | دست عرب جو غوره ترکان کوهیان
دیوان میغ رنگ سنان کش خوشاب عجم | گرز نگ نیزه‌شان سر کیوان سنان‌شکن
میغ از هوا بیاری آن میغ جیحون | آهو ز برق نیزه آتش‌فشان کشید
ماه جز و میغ کرد و هم ملک | نوشش فتح علامتی از زبان کشید
من و کمان مظفره کز اگر گیرست | جون آب در دوید و جو آتش کمان کشید
گفتا سزین زمین کره ناخدای ترکان | کاسک خدای کعبه رانان کمان کشید

تو سر کلاخ و مل سازی و خاقانی را | در سه تو ر باید کده چشم جای
او بین یک دره خونیش نگفت نگفته | تو بان نشسته و خونیش تا قیامت‌ها
ماه و هفت خنک خانه یکی از دود کبا | از مل خونیش من ساخت یکی دریای

صد هزار اجلات بسکه بیت لیک | خضری کز آب علم بر گرفتین خوری
هم خلق را لیالی دهم نور آفتاب | بر آسمان و هم اهل زمین خوری
بر گنج سایه ازپی بد لرزه اژدها | در بر گ غوره اژپ در قفس خوری
از دست دیو حادثه در زرگ دون | یعنی شهاب دین توی امروز این خوری
هستی نگسسته دل شیاطین از ابر یک | جون سر یای از کف روح الامین خوری
امروز جو عقد خود ز زوی نگسست | گر تو شهاب عقد دیو لعین خوری
در دولت تو بیع سحر آفرین سخن | شاید گر باد صبح سحر آفرین خوری
خوردی دریغ نیست گر امسیر هست خوش | آری بهست باد دریغ یکین خوری

گفتم بخیال او کر آوخ | من دل بسیکم تو جان کرانی
دل کم شده ام کجا مدانم | جای دل کم شده تو دانی
خونم مخور دل بمی مخور لب | نامم بتو در سخن مخانی
من خاک نوم بجای بگذار | تو جان منی بجای آنی
آن سایه منم کزو فتاد خاکم | وان نور تویی که جان جانی
گفتم چه شود کر من روی تو | گفتا کر تو من نوار تو انی
کر من تو نوم تو بست کردی | اما تو چو من منی بمانی
خاقانی تو من ازین دوم | کین دم کر بست امانی
بر دلدل دل جان زنی او آواز | کر خنده غم برون جهانی
کر طبع تو در سخن ان عالم | بدعت بسار نشاد مانی
امروز ترا مسلم آمد | در ملک سخن خدایکانی
هم نام تو خالق الکلام ست | هم نعت تو خالق المعانی

چون عمر رفته زنکس را هیچ کار نیاید
عمر بهودی جوان عمر دیکو عمر بر حق
دلم ترا دهاز اه دل کرد بعمری
مرا چو عمر جوانی دریغ داد دی در رفتی
چو عمر حبس پرستان کریزی از کرفت آن
ترا بسلسله چون عمر حواستم کر بندم
زدست غمر سبک پای سر کران شوم آخر
تو میروی و سیه زر سیده می آنک

چون عمر رفته زدستم مدام آن کو کی آنی
کر او بترک بسر ابود تو بهتر سه انی
تو چو عمر جوانی بروز دولت خانی
رخی ز سر غفلت مدامت کر کی آنی
دلی تو شیشه چون عمر چنین بسنکت بیانی
کر عمر من رتو آموخت این کریختن بانی
کر عمر کاهی اکر چه هکر نشد حالی بنزانی

بر دی نشسته در بکنان من ار آنی | بر سم از تو کر چون عمر دو سیر آنی
در رای تک رمشق تو دی بر تابم | نه جای اشک بجوی تو کذرد دانم آب
بخست جوی تو جان بر میان بیچکم | کر کر د وصل تو دانیم دنی یابم
برای بوی وصال تو بنده دادم | برای پاس خیال تو تن نوانم
ز بس کر از تو فغان بر سکم بروز شب | بر و بسینه جو اتش زبانه بکشاید
اکر بجان کنیم حکم بر شتابم بسر | کنون جهاکه جهای تو بر می نیابم
کجا توانم پیوست با تو کر همه عمری | کسسته بهان دل خاطر شکسته بیابم

کار عشق از وصل و هجران در کی نیست | ورد ما از دست و زبان در کی نیست
کار صعب آمد بهت بر فرود | کوی چیز آمد ز چوکان در کی نیست
در زمانه کار کار عشق تست | از سران کاره تهان در کی نیست
کی رسم در تو کر خشم وصل تو | از زمانه بیت بیدان در کی نیست
فتنه عشق تو دارد جهان | خاصه می دانند کیمی سلطان در کی نیست
بوی سوزن دامان خاقانی کرفت | دامن چه کز کر چیان در کی نیست

چه آشتی تو کر هم شتر غم تو بجانست | چه کوه بی کر کشتر جهای تو جانست
جهان بس تو داری ز بر خاتم لعلت | بر است بمجنون و نم تو سلیمانست
ز ان زون کر ترا نام ندیدم کر کی | زمانه از همه خوش بر تو بانست
بران دیار کر بوی ذات تو بکذشت | بهر کار کر کی قصد قصه دیر انست
نشنیده ام کر مرا مواب زد کاری بود | بروزکار تو ان زد کار پشمانست

غلامش سلطان جم میخواندش
سر طایر تاب خندانش دید
ندانست راز این سیه آشیان
ندانش راه نخجیر نخچیرگاه
ندانش که روح القدس جان میخواندش
ندانش که چون آید این مرغ رام
گویا از خبران چشم من
هر چه در کونین هست
هر که دیده است آسمان میخواندش

گر تو ای زرد سیر تشنه خون نمی
من در میخانه دوست کیمیا دستی
مست بخشم که من ترا بکشم
میت در دستم گر تو عهد بشکنی
در طلب خون من قاعده ها میزنی
دره امید من قافله ها میزنی
ربی دو نان تو می انگبین همی
باز مرا دوم دی از سپه تر دانی
دست بتاج جهان آن چو زده
تا ترک عمر را نخج زبن بر کنی
گر بدل من نظر عیب حافا بینم
هر چه بگفتم که تو دست چیز نمی

ای سیه زلف پرشکن سیه تر از آن کستی
وی خم غمزه تا بخون در پی کار کیستی
من دل خویش را بخون کرده بجسته مختصر
در پی عشق در جنون تو بیکار کیستی
ای دل من بکام تو خطبه جان بنام تو
من شده صید دام تو تو بشمار کستی
وقت سحر که مست کرده بگاز بدین
گفت مرا که همچنین راز دو زار کستی
گفتم گر چه کیف بس با تو نبود در دست کس
ساخته ام ز دین هوس با کمنار کستی
ای دل من نژاد طن بوی تو در هوای کیست
گیت که گوید این سخن با تو گرار کستی

در حرم بتی کن کو کرد مسخ دانی
آن کیمیای جاسا در کوزه بنانی
را حاگهن دیک ار صفی من الوان
خالد یک فی اوان والکاس فی الصفوان
لب تشنگان جان را سیار زیانی
بل بوسفان دل را از جام کیم بنانی
قالت الصوفی شرب بستة ک الوان
انعم بها صبوحی داع بهاشتانی
می خواه و بو دل فی ارجه ملک صفانی
ارنسه زنش چیز سی نه فانی الفتانی
هنت لیک دهی حتی الحنت تنانی
ما الجوس حبانی لا الصبر فی خانی
حافا یا جوادی از عمر بی ثبانی
قطع امس برفشان بنداز نماده فانی
اقبال یا هنا خوان از صید عاشقانی
وصف خدایگان جهان اورد معجزانی

ما الکف ملمانی نوا بگرند مانی
خالقوة من شر علی الا القوة من ثانی
ریحان بسمال المدر ریحانه تو دانی
از جام صفالین کو وان او فی یکانی
لو قرنها بالدم من اوضح اجفانی
تر داد لها الصفحة الحمرا القانی
صفهای پر بر دیبان چون برم سپهانی
باخته داد وی رمضان مخش اعدانی
یا یوسف علنی اولاک اخوانی
کم من علل شفی من علة اجرانی
تو کوشش خود بر کشن چون طفل بسانی
با بر مهبان بینی و بیلگ کردانی
اقبلت علی و صلی و اجتلت بهوانی
ان القدم الاولی ان انتظر فانی
حافا فی اگر جزای کز خلق سخن رانی
کم زن همه عالم را بس کو کم حافانی

دست از دو جهان کشیده خواهم
یک اهل بجان خرید خواهم
گویم که رسم با اهل
از طالع بد رسیده خواهم
چندم دل شیدا تا حشر
گر جویم هم ندیده خواهم

هم از هر ده بوشش نسبل ۰ گرش نشکری کرنه خواهم

جون رایت صبح نده فرمان ۰ شد خیل ستارگان پریشان
کم کرد فلک ستام و مهمیز ۰ یک قرصه زر بداد و نه وان
خورشید هیچ پرتو خویش ۰ از جرخ فرو نگفت حقان
من خفته ز مستی شبانه ۰ فارغ ز غم فلان و بهمان
آتش کده کرده تا بخانه ۰ پرستت و مذهب پرستان
ناگه ز درم در آمد آن ماه ۰ مخمور چو سینه کش خرامان
رخ چهره و جال لطف پیدا ۰ وز غمزه کمال سحر پنهان
عاشق شده بر قدش صنوبر ۰ فرته شده بر خش کستان
چهره ز غم ماه کردن ۰ قامت ز خدنگ سرو بستان
بنشست و ز مهرداری من ۰ گفت گرد از لب لعل کوهر افشان
در چهره صفت نگرد شاید ۰ کان خود چه لایق است و آن چه زیبد
من رفته ز کف او فرو چاه ۰ آن چاه که دانست در زنخدان
در خدمت او نشسته مدهوش ۰ در صورت او بمانده حیران
گفتم که ز خوردنی چه پرسم ۰ اندر خور خود چون تو مهمان
در پای تو سر کنم تحفه ۰ در پیش تو جان کنم بقربان
گفتا که تکلفی بیجا هم ۰ هر چه بمزاج در خورد آن
روکار بسیار زود در بند ۰ وز سبزه دامنه جلو پستان
با بره که خو فرو کرد خواهی ۰ کردن بود اسیای کردان
هر چند در اسیای کردن ۰ سه حالت و مهر طعمان

مجلس شورای ملی

هیزم مهرت خای طوبی ۰ با عود و عبیر و سنگ سوران
آبش خوشش ار دو عیشش مرهون ۰ شیر اندگ و زلفش از دان
شیرش همه با عبیر خوشبوی ۰ آبش همه با گلاب یکسان
از بیگل ماهتاب کن صحن ۰ وز قرصه آفتاب نه خوان
صحنش همه لعل کنه یاقوت ۰ گفتی که سنبه عقیق جرغان
الته همه زین صفت بپیرا ۰ بر کار آور نیون و دستان
منشین و مرا به پی نوایی ۰ بر اتش انتظار منشان
خود ساخته بودم ار شبانه ۰ زین قدری بقدر امکان
جون گفت بیارمش بردم ۰ بنوشت زن بملک دوجهان
ای خورده بنازد نیز نیکفت ۰ هر کو نخورد بود پشیمان
من این خوردنی که کرده بودند ۰ ترتیبش از ابتدا بتوران
اسبه در آرزوی اوشند ۰ رستم پی رخش تا سمکان
جون خورد بزال زر بستاد ۰ غره صفتش بزاولستان
گر زخم خورد بگاه خوردن ۰ لایق بود ار چو مستش ان
طلی گر بیترد تیغ سازند ۰ الا کر بنیزه خورد نتوان
طبع آن طلبد و گر چه باشد ۰ رخوان خورنش از غذای الوان
در عالم آنها خلیفه ۰ بر لشکر ارزو چو سلطان
کاسیش وزیر ارشته نایب ۰ لشتی حاجب هر بیه دربان